

2292

Alph. L. J.
M. J. J. J.

84
U-86

Lucy J. M.
1898

9011

84-2

81

ՏԱՐՏԻՒՅ

ՄՕԼԻԷՐԻ ԿԱՏԱԿԱԽԱՂ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻՅ ԹԱՐԴՄԱՆԵՅ

ԽՈՐԷՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍՏԵՓԱՆԷ

— x —

ԲԱԳՈՒ

ՏՊԱՐԱՆ „ԱՐՕՐ“

1898

34.
5-86

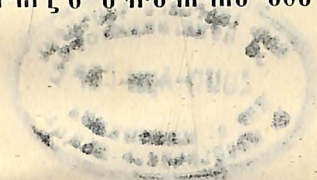
այ

ՏԱՐՏԻՒՑ

ՄՕԼԻԷՐԻ ԿԱՏԱԿԱԽԱՂ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻՅ ԹԱՐԳՄԱՆԵՅ

ԽՈՐԷՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍՏԵՓԱՆԷ

ԲԱԳՈՒ
ՏՊԱՐԱՆ „ԱՐՕՐ“
1898

608

Дозволено Цензурою. Тифлисъ, 13-го Юля 1897 г.

3455-49 f

ՏԱՐՏԻԳԻ

հայերէն քարգմանութիւնս սպագրելու համար
բարեսիրաբար նուիրեց 150 ռուբլի Աստախանի
մէջ բնակող պ. Յարութիւն Զաֆարեանը ի յիշա-
սակ իր ֆրոշ՝ Մարիամ Կարագեօղեանի: Թող
ուրեմն օրհնութեամբ յիշվի Տ. Մարիամ Կարա-
գեօղեանի անունը իր երախտագէտ բարեսէր եղբոր
նուէրի առիթով:

Խ. Ե. Ս.

2003

ԱՌԱՋԱԲԱՆ

Ժամն Բատիստ Մօլիէր ծնված է Փարիզում 1622 թ. յունվարի 15: Մանուկ հասակից Մօլիէրը չափազանց սիրում էր թատրոն, ուր երբեմն տանում էին նորան: 1641 թ. նա սկսեց օրէնսգիտութիւն ուսումնասիրել Օդէանի մէջ եւ փաստարան դարձաւ: Սակայն թատրոնի սէրը յաղթեց եւ Փարիզ վերադառնալով, Մօլիէրը դերասանական մի խմբի գլուխ անցաւ եւ շրջագայելով սկսեց ներկայացմունք տալ, մինչեւ որ վերջն եկաւ հաստատվեցաւ Փարիզի մէջ: Նա զարմանալի յատկութիւն ունէր զանազան աննկատելի գծեր նշմարելու ամեն կարգի եւ ցեղի մարդիկների մէջ: Այս չքնաղ յատկութեամբ օժտված Մօլիէրն սկսեց կատակախաղեր գրել: Նորա կատակախաղերից մարդկութեան անմահ ժառանգութիւն են. Տարսիւֆ, Ժրաս, Մարսեւց, Գիսուռն Կանայֆ, Դօն Ժուսն եւ այլն: Իր ամենամեծ կատակախաղ Տարտիւֆը նա վերջացրեց 1664 թ., բայց երեք տարի տեւեց զանազան փարիսեցիների եւ սուտ աստուածապաշտների պատերազմ այս հրաշալի երկի ներկայացումն արգելելու, սակայն, որովհետեւ լոյսը վերջը միշտ յաղթում է խաւարին, վերջապէս Տարտիւֆը յաղթանակ տարաւ, եւ ահա մնաց զղուելի կեղծաւորների եւ սուտ աստուածապաշտների յաւիտենական դատակնիք: Մօլիէրը ստիպված եղաւ Տարտիւֆի հոգեւորական կոչում եւ հագուստն աշխարհականի դարձնել: Յրանախյի Լուի Ժ. պերճ թագաւորի

հարցին թէ ո՞վ է իր ժամանակի ամենամեծ մատենագիրը, Բուալօն իսկոյն Մօլիէրի անունը տուեց՝ Մօլիէրն իր թատրոնից ստանում էր տարեկան մեծաքանակ եկամուտ, որ ծախսում էր իր նուէրների, բարեգործութիւնների եւ ճոխ ճաշկերոյթների վրա, թէպէտ ինքը վերջը ստիպւած էր միայն կաթով կերակրւել: Շարունակ թատրոնում խաղալով, Մօլիէրը կրփացաւ ստացաւ, որից եւ մեռաւ 1673 թ. փետրւարի 17: Այն օր նա սաստիկ կրփացաւ էր զգում: Իր ամուսինն եւ մի բարեկամ թախանձում էին, որ թատրոն չգնայ, չխաղայ: «Ի՞նչպէս կարելի է, որ չխաղամ,—պատասխանեց Մօլիէրը,— յիսուն հատ աղքատ իրանց օրական ապրուստ են սպասում, հապա ի՞նչ պիտի անեն նոքա, եթէ չխաղանք: Նախատվելու մարդ կլինիմ, որ զրկեմ նոցա օրական հացից, երբ կարող եմ այդ անել»: Դիւցազն մարդասէքը խաղաց եւ մահաբեր ցաւերով բռնւած բերվեցաւ տուն եւ 10 ժամին հոգին աւանդեց: Եւ որովհետեւ Մօլիէրը խղճմտանքի հետ առուտուր չէր անում եւ իր իրաւունք էր համարում սպիտակին սպիտակ եւ սեւին սեւ ասել, հոգեւորականները մերժեցին եկեղեցական կարգով թաղել նորան: Լուի փգ. թագաւորի միջին հնար գտնելու պատուիրօղ միջամտութեամբ, Փարիզի արքեպիսկոպոսը թոյլ տուեց, որ նորան առանց հանդէսի միայն երկու քահանաներ գերեզմանատուն տանեն զիչերով, առանց եկեղեցի մտցնելու: Իսկ այսօր գանդատում ենք, թէ ի՞նչի մարդիկ այժմ իրանք են մերժում հոգեւորականներին իրանց եկեղեցա-

կան ծէսերով... Ամենայն ինչ իր ժամն ունի աշխարհիս վրա:

Մօլիէրի մահից յետոյ անմահացաւ նորա առունը եւ փառքը «եթէ մի աւելորդ գրագէտ է գոյանում աշխարհիս մէջ, Մօլիէրը մի աւելորդ ընթերցող է գտնում», ճշմարիտն ասաց Ս. Բեօլը: Մօլիէրն ամեն ժամանակների, ամեն գաղափարների եւ ամեն կրքերի նրբամիտ եւ սրտագէտ թարգման դարձաւ: Մօլիէրի Տարտիւֆը մարդկութեան մտաւոր գեղեցիկ պարծանքներից մին է, խաբերայ աստուածապաշտութեան եւ արծաթասէր կեղծաւորութեան հիմնալի խայտառակութեան կոթող լինելով, ժամանակակից նշանակութիւն ունենալով ամեն տեղ եւ միշտ, որտեղ կան մարդիկ, եւ մանաւանդ հայերիս մէջ ներկայումս, որտեղ կեղծիք, փարիսեցութիւն, սուտ աստուածապաշտութիւն մի տեսակ արհեստ է դարձել եւ բոյն են գրել մեր մէջ:

Ամենամեծ վտանգն ոչ սանձարձակութեան մէջ է, ոչ կրքերի եւ մեղքի հետեւանքների մէջ, ո՛րքան եւ ծանր լինէին: Հոգեւ համար մահաբեր թոյնը, որը բոլորովին խանգարում է մեր բարոյականութիւնը, խաբերայութիւնն է: Խաբերայութեան միջոցով այն չարիքը, որի մասին խիղճը մեզ տանջում է, կատարւած կամ կատարւելի չարիքը ներկայացնում են բնական, անխուսափելի, ներելի եւ մինչեւ անգամ արդարացի, խաբերայութեան միջոցով մտածում են, թէ կարող են եւ պարտական են հարկ վճարել մեր ապականւած բնութեան ստոր բնադդմունքին: Սակայն այրական քաջութիւն պէտք է ունենանք մեր թէ ուրիշի յանցանքին իրան

արժանի անուն տալու: Կան մարդիկ, որոնք ոչ միայն խարում են, այլ խաբերայութիւնը կեանքի նպատակ են չինել եւ միջոցներ են ստեղծել մոլորութիւնը բացատրելու եւ ներելու. ահա այս է բուրորդին հակառակ ճշմարտութեան, պատուին. այս զգուշի, այս գարշելի կեղծաւորութիւնը ապակահում է եւ խանգարում է ամենայն ճշմարիտ բարեպաշտութիւն եւ ամենայն բարոյականութիւն, ապականելով եւ անբարոյականացնելով ամբողջ սեւրունդներ: Յիսուան ասաց մաքսաւորներին եւ ահառակ կանանց. «Եկայք առ իս ամենայն վաստակեալք եւ բռնաւորք», իսկ կեղծաւորներին եւ խաբերաներին նա ասաց. «Վա՛յ ձեզ փարիսեցւոց կեղծաւորաց»:

Գերմանացի հանրահռչակ եւ բազմահանճար մեծ բանաստեղծ Գեօտէն զարմանալի կարծիք յայտնեց Մօլիէրի մասին. «Քանիցս պէտք է լինում,—ասում է Գեօտէն,—մեզ՝ փոքր մարդիկներին կարգալ եւ կրկնել Մօլիէրի նման մեծ մարդու հեղինակութիւնը, որ կարողանանք նորա բարձր, վսեմ, հանրօգուտ խորախորհուրդ գաղափարները ըմբռնել եւ գնահատել»:

Ժիւլ Տաշրօ (Jules Taschereau) գրած է Մօլիէրի վրա հիանալի գիրք—Histoire de Molière—Մօլիէրի պատմութիւն վերնագրով:

Այլեւ կան իհարկէ Մօլիէրի նորագոյն ուսումնասիրողներն եւս, օրինակ Լ. Մօլանի բազմակողմանի ուսումնասիրած հրատարակութիւն Oeuvres complètes de Molière par L. Moland վերնագրով:

Ֆրանսիայի Ճեմարանն առաջարկեց Մօլիէրին

անդամ ընտրվել այն պայմանով միայն, որ հրաժարվէր թատրոնական բեմից: Մեծ բանաստեղծը բարձր էր դասում զերասանի կոչումը, չէր փոխում իր համոզմունքը եւ առուտուր չէր անում իր խղճմանքի հետ, ուստի հրաժարվեցաւ Ֆրանսիայի 40 ամեհներին մին զառնալուց: Մօլիէրը Ճեմարանի մէջ տեղ ստացաւ իր մահից յետոյ: Մեր դարի սկզբում Ճեմարանի հանդիսարանի մէջ մեծ բանաստեղծին արձան կանգնեցրին այս վերնագրով. Rien ne manque à sa gloire, il manquait à la notre. (Ոչինչ չէ պակաս նորա փառքին, բայց հարկաւոր էր նա մեր փառքին):

Խ. Ե. Ս.

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁՆԵՐ.

Տիկին Պէրնէլ, Օրգոնի մայրը.
Օրգոն՝ Էլմիրի այրը.
Էլմիր՝ Օրգոնի կինը.
Դամիս եւ Մարիան՝ Օրգոնի զաւակները.
Կլէանտ՝ Էլմիրի եղբայրը.
Վալէր՝ Մարիանի փեսացուն.
Տարտիւֆ՝ կեղծ աստուածապաշտ.
Դօրին՝ Մարիանի աղախինը.
Ֆլիպօս՝ տիկ. Պէրնէլի սպասուհին.
Լօյալ՝ դատական կարգադրիչ.
Ոստիկանապետ.

Գործողութիւնը կատարւում է Փարիզում, Օրգոնի տան մէջ:

Ա. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԵՐԵՒՈՅԹ

ՏԻԿ. ՊԵՐՆԵԼԻ, ԷԼՄԻՐ, ԴԱՄԻՍ, ՄԱՐԻԱՆ,
ԴՕՐԻՆ, ՖԼԻՊՕՏ ԵՒ ԿԼԷԱՆՏ:

Տիկ. Պէրնէլ. (Ֆլիպօսին) Գնանք, Ֆլիպօս, գնանք, մի սոցանից ազատվիմ:

Էլմիր. Այնպիսի քայլերով էք գնում, որ դժուարանում եմ ձեզ հասնել:

Տիկ. Պէրնէլ. Բաւական է, սիրելի հարս, բաւական է այսքան հեռու գաք: Աւելորդ է բոլորովին:

Էլմիր. Ես կատարում եմ իմ յատուկ պարտքըս. բայց, մայրիկ, է՞նչի այդքան շտապեցիք գնար:

Տիկ. Պէրնէլ. Նորա համար որ ես չեմ կարող ձեր կացութիւնը տեսնել: Ինձ այստեղ ոչ ոք մարդու տեղ չէ գնում: Այո, ես ձեր մօտից վշտացած եմ գնում, իմ ամեն խօսքին հակառակում էք, ոչ ոք չէ յարգում ինձ, ամեն մի՛նը իր խօսքն է առաջ քշում: Այստեղ իսկ եւ իսկ Պէտո *) թաւաւորի դուռն է:

*) Միջին դարերում մուրացկանները Փարիզում իրանց դասակարգ ունէին, և այն դասակարգի աւագը

Դօրիւն. Մի՞թէ...

Տիկ. Պէրնէշ. Դու մի սպասուհի ես, բայց լեզուդ չափից դուրս երկայն է եւ յանդուգն: Դու ամեն բանի մէջ խառնվում ես, անշուշտ կարծիքդ յայտնելով:

Դաւիւս. Բայց...

Տիկ. Պէրնէշ. Դու յիմար ես, որդիս: Եւ այս ասում եմ քեզ ես՝ քո տատը, եւ հարկւր անգամ զգուշացրած եմ իմ որդուն՝ քո հօրդ, որ դու հօրդ համար միայն վիշտ եւ տանջանք պիտի լինիս:

Մարիան. Ես կարծում եմ...

Տիկ. Պէրնէշ. Հա, դու եւս նորա համեստափայլ քոյր, որ քաշվում ես անտեղի մի խօսք արտասանելուց. բայց ասում են, որ հանդարտ ջուրը վտանգաւոր է. լոկի մեջիկ այնպիսի բաներ ես անում, որ ես բոլորովին ատում եմ.

Էշմիր. Ի՞նչ էք ասում, մայրիկ:

Տիկ. Պէրնէշ. Մի՛ նեղանար, հարս իմ, բայց քո վարմունքն եւս բոլորովին լաւ չէ: Դու պիտի լաւ օրինակ լինէիր: Սոցա հանդուցեալ մայրը բոլորովին ուրիշ կերպով էր վարվում: Դու զարդաբանքով ես զբաղված, եւ այդ ես չեմ հաւանում, այնպէս ես հագնվում, կարծես իշխանուհի լինէիր: Ով կամենում է միայն իր ամուսնին հաճելի լինել, նա պէտք չունի, սիրելի հարս, այդչափ զարդարվելու:

Կոչվում էր թագաւոր Պէտօ—երեւի լատիներէն peto բառից: Որովհետեւ այս թագաւորը մեծ դժուարութեամբ էր կարողանում կառավարել իր հպատակներին—մուրացկաններին, ուստի ամենաչն ահաբեկարգ տունը համեմատում էին Պէտօ թագաւորի զրան հետ:

Կիւսնէս. Բայց, տիկին, այս ամենից յետոյ...

Տիկ. Պէրնէշ. Ձեզ, հարսիս պարոն եղբայր, շատ եմ յարգում, սիրում, բայց եթէ այս տան տէրը ես լինէի, ես ձեզ կինդրէի երբէք չմտնել մեր տունը: Դուք անդադար ապրելու այնպիսի դադափարներ էք քարոզում, որոնք ընդունելի չեն կարող լինել ազնիւ մարդիկների համար: Ես ձեզ հետ անկեղծօրէն եմ խօսում. այս է սովորութիւնս, եւ ամենեւին ես չեմ ծածկում ինչ որ սրտիս մէջ ունիմ:

Դաւիւս. Իսկ ձեր պարոն Տարսիւֆը շատ երջանիկ է իհարկէ:

Տիկ. Պէրնէշ. Առաքինի մարդ է, որին պէտք է լսէք: Եւ ես զայրանում եմ, երբ ձեզ պէս խենթերը համարձակում են նորան ծաղրել:

Դաւիւս. Ուրեմն ես պէտք է լռեմ հա՞, երբ մի զարչելի կեղծաւոր մեր վրա բռնաւորի իշխանութիւն է բանեցնում: Եւ մենք պիտի չհամարձակե՞նք շարժվել, եթէ մեր բարերարը չբարեհաճէ թոյլ տալ:

Դօրիւն. Եթէ ամեն բանի մէջ նորան լսենք եւ նորա գաղափարներին հաւատանք, ինչ որ անելու լինինք, ամեն բան մեղք կլինի. որովհետեւ նա ամեն բան դատապարտում է:

Տիկ. Պէրնէշ. Ինչ որ դատապարտում է, իսկապէս դատապարտելի է: Նա կամենում է առաջնորդիլ ձեզ զէպի երկնքի ճանապարհը: Եւ իմ որդիս ձեզ ամենքիդ պիտի ստիպէր նորան սիրել եւ յարգել:

Դաւիւս. Ոչ, մեծ մայրս, դուր է. ոչ հայրս, եւ ոչ ոք ուրիշ կարող է լինձ ստիպել, որ նորա հետ

բարեկամանամ: Խղճմտանքիս հակառակ կլարվէի, եթէ ուրիշ կերպ խօսէի: Նա իր ներդրածելու եղանակով ինձ զայրացնում է. եւ ես վատ հետեւանք եմ գուշակում եւ նորա ոտը այստեղից կտրելու համար կստիպվիմ խիստ միջոցին դիմելու:

Դ օ ր ի ն. Արդարեւ վրդովեցուցիչ բան է տեսնել, որ յանկարծ տան մէջ մի անծանօթ ոմն սկսեց տան տէր դռննալ, որ մի մուրացկան, որը մեզ մօտ գալուս՝ ոտը բոբիկ, ցնցոտի հագուստով էր, իսկ այժմ այնտեղ է հասել, որ մոռանում է իրան, ամենքը նորան գերի են դարձել, եւ ինքն է միան տէրը:

Տ ի կ. Պ Ե ր ն Ե շ. Էհ, ինչ ասեմ, իհարկէ բոլորովին ուրիշ բան կլինէր, եթէ ամեն բան կառավարվէր այս աստուածապաշտ մարդու խօսքով:

Դ օ ր ի ն. Նա ձեզ համար մի սուրբ է համարվում. իսկ ինձ համար նորա ամենայն գործը կեղծաւորութիւն է:

Տ ի կ. Պ Ե ր ն Ե շ. Տեսէք սորա լեզուն:

Դ օ ր ի ն. Այո, թէ նորան եւ թէ նորա սպասաւորին ամենեւին հաւատ չեմ ընծայում առանց մի օրինաւոր երաշխաւորի:

Տ ի կ. Պ Ե ր ն Ե շ. Ես չեմ ճանաչում սպասաւորին թէ ինչ է, սակայն պարոնի առաքելին մարդ լինելը ես հաստատ գիտեմ: Դուք նորան վատ էք ասում եւ ատում էք միայն այն պատճառով, որ նա ձեզ ամենքիդ ճշմարտութիւն է ասում: Նորա սիրտը վրդովվում է մեղքերով եւ միայն երկնքի ակնկալութիւնն է նորան ղեկավարում:

Դ օ ր ի ն. Թող այդպէս լինի: Հապա ի՞նչի նա

չէ կարողանում տանել, մանաւանդ քանի մի ժամանակից սկսած, որ մեր մօտ ոքմին հիւր գայ: Ագնիւ մի հիւր ի՞նչով է վիրաւորում երկինքը, որ նա այնքան աղմուկ եւ աղաղակ է բարձրացնում, գլուխներս տանելով: Եթէ կամենում էք, այս մասին կարծիքս կյայտնեմ. մեր մէջ ասած լինի (ցոյց տալով Էլմիրի վրա) հաւատացէք, որ նա նախանձ է զգում տիկնոջ վերաբերմամբ:

Տ. Պ Ե ր ն Ե շ. Լո՛ւի, մի մտածիր թէ ի՞նչ ես ասում: Մի՞թէ միայն նա է այդ այցելութիւնները պախարակող: Հապա մի լսիր թէ ի՞նչեր են խօսում շուրջը... այցելուների զրոյնջիւն, անդադար դրան չարված կառքեր, այնքան սպասաւորների աղմկալի ժողով. անհաճելի երեւոյթ է բոլոր դրացիների համար, ես հաւատում եմ իհարկէ, որ ոչինչ վատ բան չկայ, սակայն արդէն վատ է այն, որ այդ բանի մասին խօսում են:

Կ շ Ե Ա Ն Տ. Բայց ինչպէ՞ս կարելի է, տիկին, արգելել, որ չխօսեն: Կեանքի մէջ ցաւալի բան կլինէր, եթէ ոմանց յիմար զրոյցները պատճառով, մերժէինք մեր լաւազոյն բարեկամներին: Եւ մինչեւ իսկ եթէ այդ եւս անէինք, կարծում էք թէ կարելի է՞ ստիպել ամենքին լռելու: Բամբասանքի առաջն առնել կարելի չէ: Անմիտ զրոյցներին ոչինչ ուշք զարձնելու չէ, աշխատենք ապրել վայելուչ կերպով եւ շաղակրատներին կատարեալ ազատութիւն տանք խօսելու:

Դ օ ր ի ն. Եւ ո՞վքեր են վատաբանօղները. մեր զրացի Դաֆնէ եւ նորա փոքրիկ այր մարդ չեն մի՞թէ: Նոքա են միշտ ուրիշներին յատկապէս

վատարանում, որոնց վարքն արդարեւ պարսաւելի է: Մի փոքր յարգանքի նշաններ նկատելով դէպի մի կի՛ն, զանազան անմաքուր մտքեր եւ լուրեր են տարածում եւ հաւատացնում: Ուրիշների գործերն իրանց գոյներով ներկելով, կարծում են թէ իրանց գործերը կարդարանան, այլեւ ամեն վատ ակնարկութիւններ եւ բամբասանքներ անելով, կամենում են, որ իրանց անձնական արատները չստ աչքի չընկնեն:

Տ. Պ ե ռ ն ե շ. Քո բոլոր դատողութիւններն անօգուտ են: Յայտնի է, որ Դաֆնէ շատ օրինակելի կեանք է վարում, միշտ Աստուծու կամքը կատարելով: Եւ ես իմացել եմ, որ նա եւս դատապարտում է ձեր կարգն ու սարքը:

Դ օ Ր ի ն. Հիանալի օրինակ էք բերում, նա լաւ կի՛ն է: Ստոյգ է, որ նա խիստ կեանք է վարում... Սակայն նորա բարեպաշտութեան պատճառը հասակն է, գիտեն, որ ծերացած է եւ գեղեցկութիւնը կորցրած: Մինչեւ որ նա կարողանում էր սրտերը գրաւել, շատ լաւ էր օգտւում իր արածութիւններից, բայց երբ իր աչքով տեսաւ, որ իր գեղեցկութեան բոլոր հրապոյրներն անհետացան, կամեցաւ հեռանալ իրանից սառչող հասարակութենից եւ իր մաշված գեղեցկութեան կնճիռները ծածկել բարձր խոհեմութեան եւ կեղծ բարեպաշտութեան քօղի տակ: Այսպիսի խորամանկութիւններ են բանեցնում օրերն անցուցած, հին, պճնատէր կանայք, ցաւելով, որ երիտասարդներն այլ եւս իրանց չուրջ չեն պտտում, եւ այսպիսի առանձնութեան մէջ ստիպւած են դիմել սուտ աստուած-

պաշտութեանը: Եւ ահա այս բարեպաշտ կանայքն ամենայն խստութեամբ պախարակում են ամեն բան, ոչինչ չեն ներում, եւ բարձրաձայն քննադատում են ուրիշի կեանքը ոչ թէ մարդասիրութենից, այլ նախանձից չկարողանալով տանել, որ մի երիտասարդուհի այն վայելչութիւններն ունենայ, որից իրանք զրկվել են, իրանց հասակի պատճառով:

Տ. Պ ե ռ ն ե շ. Ահա այսպիսի դատարկախօսութիւններն են հաճելի ձեզ, հարս իմ, եւ մենք ստիպւած ենք լռել, երբ աղախինն իր տիկնոջ առաջ դատարկաբանում է ամբողջ օր: Սակայն ես եւս իմ կողմից պարտք եմ համարում խօսել եւ ասել, որ իմ որդիս շատ խմաստուն կերպով վարվեցաւ, այս աստուածապաշտ մարդուն իր տուն առնելով, որին Աստուած ինքն է երեւի ուղարկել, որ ուղղէ ձեր ամենքիդ մոլորված մտքերը, որին դուք, ձեր փրկութեան համար, պարտական էք լսել. նա պախարակում է այն միայն, ինչ որ արդարեւ պախարակելի է: Բոլոր այս այցելութիւնները, պարահանդէսները, խօսակցութիւնները չար ոգու՝ սատանայի հնարած բաներ են: Այդտեղ երբէք մի բարեպաշտ համեստ խօսք չես լսի. դատարկաբանութիւն, երգեր եւ խեղճատակութիւններ, եւ շատ անգամ ընկեր ընկերին է վատաբանում, զրպարտելով թէ մէկին, թէ միւսին: Վերջապէս խոհեմ մարդիկների գլուխները սկսում են ցաւել այսպիսի խառնակ ժողովներից, որտեղ հազարաւոր զանազան ծաղրածութիւններ են լսվում: Անցեալ օր շատ լաւ ասաց մի դօկտօր, թէ կատարեալ բարեւոնեան աշտաբակաշէնութիւն է, իւրաքանչիւրն իր խելքին զօր

3455-49

տալով, առանց միմեանց ուշք դարձնելու, եւ սկսեց ինձ ճշգրտութեամբ պատմութիւն անել... Նայեցէք, (Կրեանսին ցոյց տալով) այս պարոնն արգէն ծիծաղում է: Ձեզ համար ուրիշ յիմարներ գտէք ծաղրելու: (Էջմիւրիւն) Հապա... մնացէք բարով, իմ հարս: Այլ եւս ոչինչ չունիմ ասելու: Առ այժմ այսքան եւս բաւական է ինձ. խնայեք, որ շատ ջուր կանցնէ, մինչեւ որ ոտս այստեղ դնեմ: (Ապսակ տալով Փղիպոսին) Վեր, գնանք. հա դու քնած ես, մտաթափ ագռաւ: Այսքան: Յետոյ կ'ուրեմ ականջներդ: Դէհ, անցիր, գնա:

Բ. ԵՐԵՒՈՅԹ

ԿԼԷԱՆՏ ԵՒ ԴՕՐԻՆ

Կրեանս. Ես ամենեւին չեմ կամենում նորա հետ գնալ. գուցէ նորից կսկսէ ինձ հայհոյել: Ի՞նչ վայրենի կին է...

ԴՕՐԻՆ. Ա՛խ, շատ ախոս, որ նա չէ լսում ձեր այդ խօսքերը. նա ձեզ լաւ չնորհակալութիւն կ'այայտնէր, կ'հասկացնէր ձեզ թէ իր հետ կ'ատակ անել թոյլ տալու չէ:

Կրեանս. Բայց ի՞նչպէս զայրացաւ մեր դէմ: Եւ ի՞նչի նա այդքան սիրահարված է Տարտիւֆին վրա:

ԴՕՐԻՆ. Ախ այս դեռ մեծ բան չէ: Հապա եթէ դորա որդուն՝ պ. Օրգօնին տեսնէիք, շատ կ'ցաւէիք իհարկէ. նա խելացի մարդ է եւ իշխանին ծառայելիս քաջութիւն եւս ցոյց տուեց: Բայց Տարտիւֆին հետ մտերմանալուց յետոյ, կարծես

խելքը կորցրած լինի: Նա Տարտիւֆին եղբայր է կոչում եւ սրտանց սիրում է նորան, հարկւր անգամ աւելի քան թէ մօրը, որդուն, աղջկան, կնոջը: Նա նորա գաղտնիքների միակ խորհրդապահն է, եւ նորա գործերի խոհեմ ղեկավար: Տարտիւֆին փաղաքշում է, համբուրում է, եւ դժուար թէ մի սիրունուհետ աւելի քնքշաբար կարելի լինի վարվել: Ճաշին նա նստած պիտի լինի սեղանի գլխին: Նա պիտի ուտէ անշուշտ վեց մարդու չափ: Ամենալաւ կտորներ նորան պիտի մատուցանէ, եւ եթէ նորան պատահում է բղկալ, Օրգօնը նորան առողջութիւն է մաղթում: Մի խօսքով Տարտիւֆը նորա խելքը գլխից առել է, նա Օրգօնի հաւար ամեն բան է, նորա հերոսն է: Նա հիանում է նորա վրա, ամեն անգամ նորա խօսքերն է առաջ բերում: Նորա ամենախնային գործերը Օրգօնին հրաշքներ են երեւում եւ նորա ամեն մի բառն Օրգօնի համար պատգամախօսութիւն է: Տարտիւֆն հասկանալով, որ Օրգօնը նորան զերի է դարձել եւ կ'ամենալով նորանից օգտվել, հարիւրաւոր ձեւերով ապշեցնում է նորան, եւ անգաղար գումարներ է դուրս քաշում նորանից, եւ իրաւունք է համարում մեզ ամենքիս խճրճել: Նորա բթամիտ սպասաւորն անգամ մեզ դասեր է տալիս եւ քարոզներ է ասում: Այն թշուառական գուրս է ածում մեր շրջապագետը, մեր ժապաւէնները. անցեալ օրն եւս պատուեց մի թաշկիւնակս, որը Սրբերի Ծաղիկների*)—Fleurs des Saints

*) Fleurs des Saints իսպանացի մի եզոտիտի շարադրութիւն է:

գրքի մէջ էր, գոչելով թէ սարսափելի յանցանք
ենք գործում, խառնելով սրբութիւնը սատանայի
զարդարանքի հետ:

Գ. ԵՐԵՒՈՅԹ

ԿԼԷԱՆՏ, ԴՕՐԻՆ, ԻԼՄԻՐ, ԴԱՄԻՍ ԵՒ ՄԱ-
ՐԻԱՆ

Էլմիր (Կլեանտին). Դու մեզանից աւելի
բազմաւոր ես, որ չեկար չսեցիր, թէ ի՞նչեր էր
ասում զրանք կանգնած: Օրգօնին եւս այնտեղ տե-
սայ, նա չտեսաւ ինձ: Կոչում վերեւ, կոպտեմ նո-
րա գալուն:

Կլեանտ. Իսկ ես նորան այնտեղ կոպտեմ,
որ ողջունեմ:

Դ. ԵՐԵՒՈՅԹ

ԿԼԷԱՆՏ, ԴՕՐԻՆ ԵՒ ԴԱՄԻՍ

Դամիս. Գոնէ դուք քրոջս ամուսնութեան
մասին փոքր ինչ տեղեկութիւն առէք. ինձ թուում
է թէ Տարտիւֆը հակառակ է ներգործում, եւ նա
է ստիպում հօրս այսքան յետաձգելու: Ձեզ յայտնի
է թէ որքան փափաղելի է այս գործը թէ ինձ, թէ
քրոջս եւ թէ Վալէրի համար: Ես եւս սիրում եմ
Վալէրի քրոջը, եթէ պէտք է...

Դօրին. Ահա նա գալիս է:

Ե. ԵՐԵՒՈՅԹ

ԿԼԷԱՆՏ, ԴՕՐԻՆ ԵՒ ՕՐԳՕՆ

Օրգօն. Ահ, բարով, եղբայր...

Կլեանտ. Շատ ուրախ եմ. նոր պիտի գուրս
գնայի, եւ ահա տեսնում եմ քեզ վերադարձած:
Դիւղն այժմ չատ ակորթելի չէ իհարկէ:

Օրգօն. Դօրին... (Կլեանտին) Ներողու-
թիւն, մի փոքր սպասեցէք խնդրում եմ, տան մա-
սին քանի մի տեղեկութիւն ստանամ: (Դօրինին)
Այս երկու օրն ամեն բան լաւ է անցել իհարկէ,
ի՞նչ են անում, ի՞նչպէս են:

Դօրին. Տիկին ձեր ամուսինն անցեալ օր
տենդ ունէր մինչեւ երեկոյ խիստ գլխացաւով:

Օրգօն. Իսկ Տարտիւֆը:

Դօրին. Տարտիւֆը բոլորովին քաջառողջ
է, հաստ ու պարարտ եւ զուարթ, եւ լաւ ուտում է:

Օրգօն. Խեղճ մարդ:

Դօրին. Երեկոյեան տիկինն ակորթակ չու-
նէր եւ ընթրիքին ոչնչին ձեռք չտուեց, այն աստի-
ճան նեղացնում էր գլխացաւը:

Օրգօն. Հա, իսկ Տարտիւֆը:

Դօրին. Տարտիւֆը տիկնոջ ներկայութեամբ
միայնակ ընթրեց. եւ մեծ փառաբանութեամբ երկու
կաքաւ կերաւ եւ ոչխարի կողերից եւս քիչ մնաց:

Օրգօն. Խեղճ մարդ:

Դօրին. Ամբողջ գիշերը տիկինը չկարողա-
ցաւ աչքը փակել. կրակ կտրած այրվում էր, ան-
քուն: Տիկնոջ հետ մենք եւս մինչեւ առաւօտ ան-
քուն մնացինք:

Օրգօն. Հա, իսկ Տարտիւֆը:

Դօրիկն. Տարտիւֆը՝ քաղցր նիրհելով կուշտ սեղանից քաշվելով իր սենեակը, եւ իր տաք անկողնի մէջ փռված ամբողջ գիշերն անվրդով մէկ քուն քնեց:

Օրգօն. Խեղճ մարդ:

Դօրիկն. Վերջապէս մեր երկար համոզելով, տիկինը թոյլ տուեց արիւն ատնելու, եւ իսկոյն թեթեւութիւն զգաց:

Օրգօն. Հա, իսկ Տարտիւֆը:

Դօրիկն. Տարտիւֆը պատշաճաւոր տղամարդութիւն արեց: Իր հողին ամեն ցաւերի դէմ զօրացնելու համար, տիկնոջ առած արիւնի կորուստը վերականգնելու, նախաճաշին չորս մեծ բաժակ գինի փոտարանօրէն վայելեց:

Օրգօն. Խեղճ մարդ:

Դօրիկն. Վերջապէս այժմ երկունս եւս լաւ առողջ են: Գնամ խմայնեմ տիկնոջ առաջագոյն, թէ ո՛րքան ուրախացած էք զուր նորա առողջանալուն:

Զ. ԵՐԵՒՈՅԹ

ԿԼԷԱՆՏ ԵՒ ՕՐԴՕՆ

Կլեան. Եղբայր, Դօրինը քթի տակից ծիծաղում է քո վրա, եւ առանց քեզ բարկացնելու ճշմարիտն ասելով, իրաւունք ունի Միթէ կարելի է, որ մարդ այդքան կամակորուրթեամբ ինքն իրան խարէ: Միթէ հնարաւոր է, որ մի մարդ այնքան զրաւ է քեզ, որ զու նորա համար ամեն բան մո-

ռանաս, որ նորան թշուառութենից ազատելուց յետոյ, այնտեղ համէիր որ...

Օրգօն. Կանգնիր, սիրելիս. դու այն մարդու մասին ես խօսում, որին չես ճանաչում...

Կլեան. Չեմ ճանաչում, հա՞: Շատ կարելի է: Բայց վերջապէս նորան ճանաչելու համար թէ ինչպիսի մարդ կարող է լինել...

Օրգօն. Դու կհիմանայիր, սիրելիս, եթէ նորան ճանաչէիր, եւ հիացմանդ վերջ չէր լինի: Ահա մարդ. որը... Ախ, ի՛նչ մարդ է, վերջապէս այնպիսի մի մարդ է... մի խօսքով մարդ է: Վարվում է իր խօսքի համաձայն, վայելում է երջանիկ խաղաղութիւն, եւ ամբողջ աշխարհը մի աղբանոց է նորա համար: Ես բոլորովին փոխվում եմ նորա հետ խօսելիս, նա ինձ սովորեցրեց անտարբեր լինել դէպի ամեն բան, դէպի ամեն բարեկամութիւնն եւ սէրը: Եթէ տեսնէի եղբօրս, զաւակներին, մօրս, կնոջս մեռնելիս, ամենեւին հոգ չէի անի:

Կլեան. Ահա բոլորովին մարդասիրական զգացմունք:

Օրգօն. Ախ, եթէ տեսնէիր, ինչպէս առաջին անգամ պատահեցի Տարտիւֆին, զու ինքդ ինձ պէս կբարեկամանայիր: Ամեն օր դալիս էր եկեղեցի եւ ճիշդ իմ հանդէպ ծնկաչոք աղօթում էր: Ամբողջ ժողովրդի աչքերն իր վրա էր դարձնում, Աստուծուն ուղղած իր աղօթքի ջերմեռանդութեամբ: Երբեմն յուզվում էր, երբեմն խիստ հառաչում եւ հոգոց հանում եւ անդադար հեղութեամբ գետինը համբուրում: Իսկ երբ ես դուրս էի դալիս, նա ինձանից առաջ էր շտապում եւ ինձ համար ժողովրդի մէջ ճանապարհ էր բա-

նում: Վերջը խմացայ նորա ծառայից, որն ամեն բանի մէջ նմանում էր նորան, նորա ուլ լինելը եւ աղքատութիւնը եւ սկսեցի նորան օգնել: Բայց նա կամենում էր միշտ համեստութեամբ տուածիս կէսը ինձ դարձնել. „տուածիդ կէսն եւս շատ է ինձ համար—ասում էր,—ես արժանի չեմ ձեր կարեկցութեանը“։ Եւ եթէ յետ չէի վերցնում, նա աչքիս առաջ աղքատներին էր բաժանում: Վերջապէս Աստուծու ողորմութեամբ կարողացայ նորան իմ տունս փոխադրել, եւ ահա այնուհետեւ ամեն բանի մէջ կարծես բարեբաղդութիւն է տիրում: Տեսնում եմ, որ նա ամեն բան արգելում է, մինչեւ անգամ կնոջս, ի պատիւ իմ, առանձին ուշք է դարձնում: Նա ինձ հաղորդում է, եթէ մարդիկ ծուռ հայեացք են ձգում կնոջս վրա, եւ ինձանից շատ աւելի նախանձախնդիր է: Դուք չէք կարող երեւակայել թէ որ աստիճանի է հասնում նորա բարեպաշտութիւնը: Նա իր համար յանցանք է համարում ամենաչնչին մի գործ: Մի ոչինչ բան արդէն նորան վշտացնում է: Օրինակ անցեալ օր իրան մեղադրում էր նորա համար, որ բռնել էր մի լու, իր աղօթքի միջոցին, եւ սպանել էր բարկացած:

Կ Ղ Ե Ա Ն Տ. Ոհ, տէր Աստուած, կարծես դու խելեգարված լինիս: Այդ խօսքերով մի՞թէ ծաղրում ես ինձ: Եւ ինչ ես կարծում, մի՞թէ բոլոր այս կատակը...

Օ Ր Ղ Օ Ն. Եղբայր, քո ասածդ ամբարշտութեան նշան է: Հոգիդ ամբարշտութեամբ վարակված է: Եւ ինչպէս որ ես մի տասն անգամ ասած եմ, գլխիդ մի վատ բան պիտի դայ:

Կ Ղ Ե Ա Ն Տ. Դա քո նամաների սովորական խօսակցութիւնն է: Նոքա կամենում են, որ իւրաքանչիւրը նոցա պէս կոյր լինի: Ով որ արդարութեամբ է դատում, նա ամբարիշտ է: Ով որ մնտի գլուխ չարժեղ եւ ձեռներ տարածել չունի, նա ոչ հաւատ, ոչ յարգանք ունի զէպի սրբազան իրերը: Գո խօսքերը, եղբայր, ինձ ամենեւին չեն վախեցնում: Ես գիտեմ, ինչ որ ասում եմ եւ Աստուած տեսնում է իմ սիրտը: Ես գերի չեմ դառնայ կեղծաւորներին: Կան սուտ աստուածապաշտներ եւ սուտ քաջեր. ինչպէս որ ճշմարիտ քաջերը նոքա չեն, որոնք շատ աղմուկ են հանում, նոյնպէս օրինակ լինելու՝ բարի եւ ճշմարիտ աստուածապաշտներ նոքա չեն, որոնք աչդքան խեղկատակութիւն են անում: Լաւ, մի՞թէ դու ոչինչ զանազանութիւն չես անում կեղծաւորութեան եւ աստուածապաշտութեան մէջ: Դու կամենում ես նոցա հետ միեւնոյն կերպով վարվել, միեւնոյն յարգանք մատուցանել զիմակին եւ զէմքին, միեւնոյն աչքով նայել կեղծիքին եւ անկեղծութեան, չփոխել արտաքին ցոյցը ճշմարտութեան հետ, մի գին դնել ուրուականին եւ կենդանի անձնաւորութեան, կեղծ դրամին եւ խսկականին: Մարդիկ շատ օտարոտի են, արդար բնաւորութիւն շատ սակաւ է պատահում, բնականի հետքերն անշամ ոչնչացնելով, այլանդակ մի բան են դառնում: Եւ ամեն ազնիւ բանը նոքա յաճախ ծայրայեղութեամբ փչացնում են չափն անցնելով: Այս ամենն, եղբայր, թող անցողակի ասած լինիմ քեզ:

Օ Ր Ղ Օ Ն. Այո, ի հարկէ դու շատ յարգելի վարդապետ ես, աշխարհի գիտութիւնն ամբարած

ունիս քո մէջ: Դու միակ խելացի եւ լուսաւորւած մարդ ես, դու մեր զարի պատգամախօս ես, մեր Կատօն ես: Իսկ մենք ամենքս յիմարներ ենք...

Կ չ ե ա ն Տ. Ես, եղբայր, ամենեւին յարգելի ուսուցչապետ չեմ եւ ոչ մեծ գիտութիւն ունիմ ամբարած, բայց մի խօսքով ասեմ, իմ բոլոր գիտութիւնս այնքան է, որ գիտեմ զանագանել սուտը ճշմարտից, եւ ինչպէս որ ճշմարիտ աստուածապաշտներից առաւել յարգելի հերոսներ եւ անկեղծ սուրբ զգացմունքից առաւել ազնիւ եւ գեղեցիկ բան չգիտեմ աշխարհիս մէջ, նոյնպէս ոչինչ այնքան զգուելի չէ, որքան ձեւական արտաքին կեղծ եռանդը, որքան այս յայտնի խաբեբաներն, այս տեղական աստուածապաշտները, որոնց սրբապիղծ եւ խաբեբայ խեղկատակութիւնը, ծաղրելով ամեն բան, օգուտ է քաղում անպատիժ, իր հաճոյքի համաձայն, այն ամենից, ինչ որ մահկանացուների համար ամենասուրբ եւ ամենանուիրական բան կայ: Այս մարդիկն իրանց շահախնդիր հոգով աստուածապաշտութիւնը շինել են իրանց արհեստ եւ առուտուր, եւ կամենում են աչքերը դէպի վեր բարձրացնելով եւ շինծու հառաչանքներով պաշտօններ եւ աստիճաններ ձեռք բերել. այս մարդիկը, որոնք արտասովոր եռանդով, Աստուծու անուն տալով եւ երեսը խաչ հանելով, հարստութեան ետեւից են վազում, որոնք կեղծ եռանդով եւ աղօթելով ամենաբարձր տների մէջ մուտք են գործում եւ պատգամներ են տալիս, որոնց արատները հաշտ ապրում են իրանց կեղծ բարեպաշտութեան հետ, որոնք խորամանկ են, վրէժխնդիր, անհաւատ, կեղծուպատիր եւ մի-

նին կործանելու համար, յանդգնաբար քօղարկում են իրանց ատելութիւնը երկնային նպատակով: Իսկ նոցա բարկութիւնն առաւելապէս վտանգաւոր է մեզ համար նորանով, որ նոցա զէնքը մեզ համար նուիրական է, եւ մեզ հարուածում են իբրեւ թէ մեր մեղքերի համար սրբազան սրով. այս կեղծ բնաւորութիւնը յայտնապէս է երեւում նոցա մէջ: Իսկ անկեղծ աստուածապաշտներին դժուար չէ ճանաչել: Մեր մէջ օրինաւոր եւ օրինակելի մարդիկն իսկոյն աչքի են ընկնում: Ահա Արիստօնը, ահա Պէրիանդրը, Օրօնտը, Ալսիդամասը, Պօլիդօրը, Կլիտանդրը: Սոցա պատիւը ոչ ոք երբէք չի շօշափի, սոքա առաքինութեան չաղակրատներ չեն: Նոքա չգիտեն այն զգուելի կեղծիքը, եւ նոցա բարեպաշտութիւնը մարդավարի է ու ներողամիտ: Նոքա չեն քննադատում մեր բոլոր գործողութիւնները, եւ գոռողութեամբ չեն ուղղում թերութիւնները: Բառերի չոսպլութիւնն ուրիշներին թողնելով՝ նոքա իրանց գործերով են յանդիմանում մեր վարմունքը: Չարիքը միայն արտաքուստով չեն դատում, այլ քննում են հոգու արամադրութիւնը: Նոքա չեն դիմում ոչ որոգայթներին, ոչ դաւադրութեան, այլ նոցա ցանկութիւնն է լաւ կողմը տեսնել: Նոքա երբէք չեն ասում մեղաւորին կատաղաբար, նոքա ասում են միայն մեղքը, եւ Աստուծուն ծառայում են միայն այնքան եռանդով, որքան որ ինքն է պատուիրում. ահա սոքա են մարդիկ, սոքա են օրինակ, որոնց պէտք է նմանել: Իսկ քո Տարսիւֆը, ճիշդն ասած, ամենեւին այս տեսակ չէ. դու զուր

ես դովում նորա բարեպաշտութիւնը. տեսնում եմ,
որ դու կուրացած ես նորա կեղծաւորութեամբ:

Օրգօն. Դէհ, ամեն բան ասացիր, վերջաց-
րիր արդեօք:

Կրեանս. Այո:

Օրգօն. (Դռնու գաղով) Խոնարհ ծառայ եմ:

Կրեանս. Խնդրեմ, մի խօսք դարձեալ թող-
նենք այս վէճը, յիշում ե՞ս, որ վալէրին խօսք ես
տուել, որ պիտի փեսայացնես:

Օրգօն. Այո:

Կրեանս. Դու պսակի օրն եւս որոշած էիր:

Օրգօն. Ճշմարիտ է:

Կրեանս. Ուրեմն ի՞նչի ես յետաձգում:

Օրգօն. Չգիտեմ:

Կրեանս. Շատ կարելի է արդէն ուրիշ
միտք ունիս:

Օրգօն. Կարելի է:

Կրեանս. Ուրեմն մերժում ես խոստումդ:

Օրգօն. Ես այդ չասացի:

Կրեանս. Կարծեմ, ոչինչ արգելք չէ կարող
լինել, որ խոստումդ կատարես:

Օրգօն. Նայելով հանգամանքին:

Կրեանս. Մի բառ ասելու համար, ի՞նչ հար-
կաւոր է այդքան ծանր ու բարակ խօսքեր: Վալէրին
ինձ խնդրեց, որ քեզ հետ այս մասին խօսեմ:

Օրգօն. Փառք Աստուծուն:

Կրեանս. Ուրեմն ի՞նչ ասեմ նորան:

Օրգօն. Ինչ որ կամենում ես:

Կրեանս. Բայց պէտք է վերջապէս քո
միտքն իմանալ: Ի՞նչ է միտքդ:

Օրգօն. Այն անել, ինչ որ Աստուած կկա-
մենայ:

Կրեանս. Վերջապէս խօսենք պարզօրէն:
Վալէրը իր խօսքի տէրն է: Իսկ դու պիտի կատա-
րե՞ս խօսքդ թէ ոչ:

Օրգօն. Մնաս բարով:

Կրեանս. (Միայն) Վալէրը սիրում է, բայց
նորա գործը լաւ չէ գնում: Այս պէտք է հաղոր-
դեմ նորան:

Բ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԵՐԵՒՈՅԹ

ՕՐԳՕՆ ԵՒ ՄԱՐԻԱՆ

Օրգօն. Մարիան:

Մարիան. Ի՞նչ կայ, հայրիկ:

Օրգօն. Մօտ եկ, կամենում եմ քեզ հետ
խորհրդաբար խօսել (նայում է դրան ետեւ):

Մարիան. Ի՞նչ էք պտուում:

Օրգօն. Նայում եմ մի՛ գուցէ ոք մին մեզ
ականջ դնէ: Այստեղ սովոր են լսելու: Այժմ հան-
գիստ ենք: Ես քո մէջ, Մարիան, միշտ քաղցր
բնութիւն եմ տեսել եւ դու միշտ սիրելի ես եղել
ինձ:

Մարիան. Ես շատ ուրախ եմ. ո՛րքան,
թանկ է հայրական սէրը:

Օրգօն. Շատ լաւ ասացիր, դստրիկ իմ, եւ
այդ սէրին արժանի լինելու համար, դու պիտի մտա-
ծես իմ ցանկութիւնս կատարելու:

Մարիսան. Ոհ, այդ իմ ամենամեծ մխիթարութիւն եմ համարում:

Օրգոն. Շատ լաւ: Ուրեմն ասա ինձ. ի՞նչ կարծիք ունիս Տարտիւֆի մեր հիւրի մասին:

Մարիսան. Ո՞վ: Ե՞ս:

Օրգոն. Այո, դու: Լաւ նայիր թէ ինչ պիտի պատասխանես:

Մարիսան. Նորա մասին կասեմ այն ամենն, ինչ որ ձեզ հաճելի կլինի:

Բ. ԵՐԵՒՈՅԹ

ՕՐԳՈՆ, ՄԱՐԻԱՆ ԵՒ ԴՕՐԻՆ

(Մտնում է Դօրինը կանաց եւ կանգնում է Օրգոնի ետեւ առանց նորան երեւելու):

Օրգոն. Խելացի ես խօսում: Ուրեմն ասա ինձ, դատրիկս, թէ նա արժանաւորութիւններ ունի, թէ նա գրաւում է քո սիրտը եւ թէ քաղցր կլինէր քեզ համար, որ իմ ընտրութեամբ նորա հետ ամուսնանայիր:

Մարիսան. Ի՞նչ:

Օրգոն. Հը... .

Մարիսան. Ի՞նչ էք հրամայում:

Օրգոն. Ուրեմն:

Մարիսան. Ինձ երեւեցաւ թէ...

Օրգոն. Ի՞նչպէս:

Մարիսան. Ում համար ասացի՞ք, հայրիկ, թէ զրաւել է սիրտս եւ թէ քաղցր կլինէր ինձ, ձեր ընտրութեամբ, նորա հետ ամուսնանալ:

Օրգոն. Տարտիւֆի համար:

Մարիսան. Ո՛չ, հայրիկ: Երբէք այգալիսի բան չկայ: Երգուում եմ ձեզ: Ի՞նչի էք ստիպում ինձ այգալիսի սուտ ասել:

Օրգոն. Այստեղ սուտ չկայ. կամենում եմ, որ այս ճշմարիտ լինի եւ սա բաւական է կարծեմ իմ վճիռս որոշելու:

Մարիսան. Ի՞նչպէս. դուք կամենում էք, որ ես...

Օրգոն. Այո: Ես կամենում եմ այս պատկով Տարտիւֆին իմ ազգական դարձնեմ. նա քո ամուսին պիտի լինի, ես այդ վճռած եմ: (Դօրինին Տեսնելով) Ի՞նչի դու այստեղ ես: Այդ ի՞նչ հետաքրքրութիւն է, զալ գաղտնի ականջ դնել մեզ:

Դօրին. Ես գիտեմ, թէ այդ ինչ զրոյց է. ենթադրութիւն է արդեօք թէ իրողութիւն: Բայց ես եւս լսեցի այդ լուրը, եւ ի հարկէ դատարկ խօսքեր համարեցի:

Օրգոն. Դատարկ խօսքեր են: Ուրեմն անհաւատալի բան է, հա՞:

Դօրին. Այն աստիճանին անկարելի է, որ ձեզ եւս, պարոն, չեմ հաւատում:

Օրգոն. Ես լաւ միջոց ունիմ քեզ հաւատացնելու:

Դօրին. Այո, այո, դուք ծիծաղելի պատմութիւն էք անում:

Օրգոն. Ես պատմում եմ այն, ինչ որ շուտով կտեսնէք:

Դօրին. Զուր բան է:

Օրգոն. Ինչ որ ասեմ, դատրիկս, լրջօրէն եմ ասում:

Դօրիւն. (Մարիանիկ) Մի՛ հաւատաք, օրիորդ, ձեր հայրը կատակ է անում:

Օրգօն. Ես քեզ ասում եմ...

Դօրիւն. Ասացէք, բայց անհաւատալի բան է:

Օրգօն. Վերջապէս, զայրացնում ես ինձ...

Դօրիւն. Շատ բարի, հաւատանք ձեզ, բայց աւելի վատ է ձեզ համար. որովհետեւ անկարելի է, որ ձեզ պէս խելացի համարված եւ պատկառելի մօրուքով մի մարդ այնքան անմիտ լինի, որ կամենայ...

Օրգօն. Լո՛ր, երկար համբերեցի, բաւական է:

Դօրիւն. Խօսէ՛ք առանց բարկանալու, խնդրեմ: Ովքեր են այդ դաւադրութիւն սարքել: Ձեր աղջկը մի կեղծաւորի բաժին չէ: Թող նա ուրիշ տեղերից պտօէ: Եւ ի՞նչ պիտի բերէ ձեզ այդ ամուսնութիւնը: Ի՞նչ գիւտ է դա, ձեր մեծ հարստութեամբ գնալ ընտրել մի աղքատ փեսայ...

Օրգօն. Դու չես հասկանում. նորա աղքատութեան մէջ է նորա պատիւը, նորա թշուառութիւնը պատուաւոր է, նա զրկվել է իր հարստութենից, որովհետեւ ամենեւին չէ մտածում երկրաւոր բարիքների մասին, այլ ձգտում է միշտ զէպի երկնային յաւիտենական բարիքը: Բայց ես կօզնեմ նորան այս դժուարութենից ազատելու եւ իր հարստութիւնը ձեռք բերելու, թէպէտ առանց սորան եւս նա աղնուական է:

Դօրիւն. Այդ բոլորը ինքն է ասում: Այդ անապարծութիւնը չէ համաձայնում աստուածապաշտութեան հետ: Արտաքին երեւոյթով նա զէպի եր-

կինք է սլանում, սակայն իր բոլոր խորհուրդները երկրային են: Գիտեմ—խօսքերս ձեզ հաճելի չեն: Ազնուականութիւնն իր տեղը մնայ, խօսենք նորա անձի վրա: Մի՞թէ ձեր աղջիկն այդպիսի մարդուն պիտի տաք: Մի՞թէ չէք մտածում պատշաճաւորութեան մասին եւ թէ ի՞նչ հետեւանք են ունենում այդպիսի ամուսնութիւնները: Պիտի խմանաք, որ աղջկան առաքինութիւնը փորձութեան վտանգին է հանդիպում, երբ իր ցանկութեան հակառակ է ամուսնանում, եւ երբ զէպի այդ մարդը սէր չկայ, ամուսնական կապը անկարող է կնոջը սանձահարել, եւ այդ սէրն ուրիշն է յափշտակում: Եւ ո՞վ է յանցաւոր, երբ հայրը բռնի է պահում: Ուրեմն մտածեցէք թէ ի՞նչ վտանգներ պիտի առաջ բերէ ձեր ցանկութիւնը:

Օրգօն. Ահա մի փիլիսոփայ, որ կամենում է ինձ ապրել սովորեցնել:

Դօրիւն. Եթէ ինձ լսէիք, առաւել լաւ կլիներ երեւի ձեզ համար:

Օրգօն. (Մարիանիկ). Այս առակները լսելու չէ: Ես քո հայրդ եմ, եւ դիտեմ ինչ որ քեզ պէտք է... Թէեւ Վալէրին խօսք եմ տուած... բայց նա թուղթ խաղացող է, եւ միեւնոյն ժամանակ աստուածապաշտ չէ, նորան երբէք չեմ տեսնում, որ եկեղեցի գնար:

Դօրիւն. Դուք կամենում էք, որ նա նշանակված ժամերին վաղէր եկեղեցի նոցա պէս, որոնք եկեղեցի են գնում միայն իրանց ցոյց տալու համար:

Օրգօն. Ես այստեղ քո կարծիքը չեմ հարցնում: (Մարիանիկ). Դու հասկացար. Տարտիֆը

բոլորովին աստուածապաշտ է, իսկ այգալիսի ամուսինը մի գանձ է: Դուք բաղդաւոր կլինիք, դու կսկսես նորան սիրել եւ կապրէք առանց կռուելու իբրեւ աղանձիներ: Այլեւ դու կարող ես նորան դարձնել ինչ որ կկամենաս:

Դօրիւն. Դարձնել չի կարողանայ նորան, բայց յիմարացնել՝ այո:

Օրգօն. Ի՞նչեր է դուրս տալիս:

Դօրիւն. Ես բան եմ ասում, որ այգալիսի մարդը միայն վատ ազդեցութիւն կունենայ ձեր աղջկան վրա:

Օրգօն. Ի՞նչ ես ինձ ընդհատում, լռիր: Ի՞նչ ես խառնվում քեզ չվերաբերված գործի մէջ:

Դօրիւն. Ես միայն ձեր օգուտն եմ ասում:

Օրգօն. Աւելորդ է բոլորովին, լռիր:

Դօրիւն. Ախ, եթէ ես ձեզ չսիրէի:

Օրգօն. Շատ պէտք է ինձ քո սէրը:

Դօրիւն. Ես պիտի սիրեմ ձեզ: Ես կվշտանամ, կցաւիմ, երբ կսկսեն ծաղրել ձեզ:

Օրգօն. Ախ, պիտի չլռես մի՞թէ:

Դօրիւն. Լաւ խղճմտանք է այգալիսի ամուսնութիւն գլուխ բերելը:

Օրգօն. Իժի ծնունդ, վերջապէս պիտի լռե՞ս թէ ոչ:

Դօրիւն. Ախ, դուք բարեպաշտ էք, բայց ի՞նչպէս բարկանում էք:

Օրգօն. Ո՞վ չի զայրանայ այգալիսի անմոռութիւնները լսելով: Վերջապէս պատուիրում եմ, որ լռես...

Դօրիւն. Կլռեմ, շատ լաւ, սակայն միշտ միեւնոյնը պիտի մտածեմ:

Օրգօն. Այդ կարող ես, սակայն խօսել՝ ոչ երբէք: (Մարիանին). Ուրեմն գործը վճարված է. մի՛ ընդդիմանար: Ես ամեն բան խորհած եմ լրջօրէն:

Դօրիւն. (Մի կողմ) Կատաղում եմ, որ չեմ կարող խօսել:

Օրգօն. Տարտիւֆը թէեւ գեղեցիկ չէ, բայց եւ այնպէս...

Դօրիւն. (Մի կողմ) Լաւ հրէշ է:

Օրգօն. Եթէ նորա բոլոր ուրիշ յատկութիւններին անգամ չհամակրէիր...

Դօրիւն. (Մի կողմ) Նա հիանալի մարդ է... (Օրգօնը դառնում է Դօրիւնին, ձեռները ծաղած շտապ է, նայելով նորան): Եթէ ոք մի՛ն բռնի ինձ հետ ամուսնանար, ես նորան անպատիժ չէի թողնի: Ես նորան չուտ ցոյց կտայի, թէ կինը կարող է միշտ իր վրէժն առնել:

Օրգօն (Դօրիւնին). Ուրեմն ինձ այստեղ ոչ ինչ նշանակութիւն չէք տալիս:

Դօրիւն. Ի՞նչի էք գրգռվում, ես ձեզ հետ չեմ խօսում:

Օրգօն. Հապա ի՞նչ ես անում, եթէ չեմ խօսում:

Դօրիւն. Ես ինձ ու ինձ եմ խօսում:

Օրգօն. (Մի կողմ) Չէ, տեսնում եմ, քեզ դաս պէտք է իմ ձեռով: (Այնպէս է կանգնում, որ յարմար լինե՞ր Դօրիւնին խփել, եւ դա՛նք հետ խօսելիս, նայում է Դօրիւնին). Սիրելի դուստր, պիտի

համաձայնեա: Կարծել թէ իմ ընտրած ամուսինը...

(Դօրինին) Դու ի՞նչի չես խօսում:

Դօրին. Ես բան չունիմ ասելու:

Օրգօն. Գոնէ մի խօսք:

Դօրին. Ձեռն ցանկանում:

Օրգօն. Ես քեզ գիտում եմ:

Դօրին. Այդքան յիմար չեմ:

Օրգօն. (Մարիանին) Յոյս ունիմ, որ շուտով միտքդ կփոխես, եւ իմ վճիռը կընդունես:

Դօրին. (Հեռանալով) Ինձ ծաղրելի է երեւում այդպիսի փեսացուն:

Օրգօն. (Մարիանին) Ազատինդ ժանտախտ է. սորա հետ փորձանքին կհանդիպէ մարդ: Ես վրդովված եմ նորա յանդուգն խօսքերով: Փոքր ինչ հանդարտելու համար, պէտք է զնամ գթօնեմ մաքուր օդի մէջ:

Գ. ԵՐԵՒՈՅԹ

ՄԱՐԻԱՆ ԵՒ ԴՕՐԻՆ

Դօրին. Մի՞թէ համր էք, որ ձեր տեղ ես պիտի պատերազմէի: Զարմանալի է. հանդիստ լսել այդպիսի անմիտ առաջարկութիւնն եւ մերժելու ոչ մի խօսք չասե՞լ:

Մարիան. Ի՞նչ պիտի անեմ, երբ հայրս ստիպում է:

Դօրին. Ի՞նչ պիտի անէք: Պատասխանեցէք ի՞նչպէս որ պէտք է:

Մարիան. Ի՞նչպէս:

Դօրին. Պէտք է ասել թէ ուրիշի սրտով չէ կարելի սիրել, թէ դուք ձեզ համար էք ամուսնանում եւ ոչ նորա համար, թէ ամուսինը ձեզ պիտի հաճելի լինի եւ ոչ նորան: Եւ եթէ Տարտիւֆը իրան սիրելի է, թող ինքն ամուսնանայ նորա հետ:

Մարիան. Մի՞թէ կարելի է հօրն այդպիսի պատասխան տալ. հայրը իրաւունք ունի:

Դօրին. Վալէրը ձեզ առաջարկութիւն արեց: Ասացէք. նորան սիրում էք թէ ոչ:

Մարիան. Դօրին, քո կասկածելով դու աշխրաւութիւն ես անում: Քանիցս սիրտս բացել եմ քո առաջ, եւ մի՞թէ դու չգիտես թի ի՞նչ բռն կերպով սիրում եմ Վալէրին:

Դօրին. Ի՞նչ ասեմ. իմ մէջս կասկած է ծնւում թէ որքան խորին է այդ ձեր սէրը:

Մարիան. Դօրին, ցաւում եմ, որ այդպէս ես խօսում, զգացմունքս յայտնի են:

Դօրին. Ուրեմն սիրում է՞ք նորան:

Մարիան. Պաշտում եմ:

Դօրին. Նա եւս ձեզ սիրո՞ւմ է:

Մարիան. Այո, կյուսամ:

Դօրին. Եւ երկուսդ եւս ցանկանում է՞ք շուտ ամուսնանալ:

Մարիան. Անշուշտ:

Դօրին. Իսկ միւս պսակի մասին ի՞նչ էք մտածում:

Մարիան. Ես կսպանեմ ինձ, եթէ կստիպեն:

Դօրին. Ահա լաւ միջոց գտաք... Կարծես թէ մահը միակ փրկութիւն է: Կարելի է մի՞թէ լսել այդ խօսքերն առանց զայրանալու:

Մարիան. Տէր Աստուած, ի՞նչի այդչափ անկարեկից ես դէպի մարդիկ:

Դօրիկն. Ես չեմ կարող կարեկցել, երբ դուք ձեզ չէք կարեկցում:

Մարիան. Ի՞նչ անեմ, որ ես վախկոտ եմ:

Դօրիկն. Սէրը առանց հաստատամտութեան ոչինչ միտք չունի:

Մարիան. Մի՞թէ Վալէրը ինքը պիտի չպահանջէր հօրիցս, նա գիտէ իմ խորին սէրը:

Դօրիկն. Երբ ձեր հայրն այնքան թոյլ է, որ Տարտիւֆը կարող է նորա միտքը փոխել տալ եւ մոլորեցնել, Վալէրն ի՞նչ մեղք ունի այստեղ:

Մարիան. Բայց եթէ ես մերժեմ եւ բացասեմ, մոռանամ կուսական ամօթխածութիւնս, դստեր պարտականութիւնս, մի՞թէ կամենում ես, որ ամբողջ աշխարհն սկսէ ինձ բամբասել:

Դօրիկն. Ոչ. ես ոչինչ չեմ կամենում: Տեսնում եմ, որ դուք կամենում էք տիկին Տարտիւֆ դառնալ: Ի՞նչի միտքդ պղտորեմ: Վատ բան չէ. Մի՞թէ Տարտիւֆը բարքով, խելքով լաւ փեսացու չէ՞. ով կարող է նորան հաւատարմել: Քիչ պատիւ չէ նորա կին լինել: Նա շատ յայտնի անձն է, ազնուական է իր տան մէջ, բաւական սիրուն, յարգված: Գոհ կլինիք ի հարկէ նորա կին լինելով:

Մարիան. Ո՛հ Աստուած:

Դօրիկն. Գեղեցիկ մարդու կին դառնալը մի՞թէ պատուարեր չէ:

Մարիան. Մի՛ խօսեր այդպէս: Ես քեզանից եմ սպասում խորհուրդ, օգնութիւն: Ամեն բան վերջացած է, այժմ ես ամեն բանի պատրաստ եմ:

Դօրիկն. Ոչ, դուստրը պարտական է հնազանդել հօրը, եթէ հայրը կապիկի հետ եւս ամուսնացնէր: Բաղդաւոր վիճակ կունենաք, ի՞նչի էք վշտանում: Կառքով կտանէ ձեզ իր հայրենի քաղաքը: Այնտեղ կսկսէք նորա բազմաթիւ ազգականների հետ ծանօթանալ, մեծամեծներին այցելել, խնջոյքների եւ պարահանդէսների մէջ ուրախ կեանք վարել....

Մարիան. Դու ինձ սպանել ես կամենում: Ասա ինչ պիտի անեմ:

Դօրիկն. Ի՞նչ կարող է ասել ձեր սպասուհին:

Մարիան. Դօրին... խնդրում եմ:

Դօրիկն. Թող ամենքը իմանան. ձեզ պատժելու է....

Մարիան. Սիրելի Դօրին...

Դօրիկն. Ոչ:

Մարիան. Ես վճռական պատասխան կտամ..

Դօրիկն. Զուր է: Դուք արդէն Տարտիւֆի հետ նշանված էք:

Մարիան. Ես քեզ հետ միշտ անկեղծ եմ եղել, Դօրին, խնդրում եմ...

Դօրիկն. Ոչ, դուք պիտի տարտիւֆանաք:

Մարիան. Ուրեմն այդպէս անտարբեր ես դէպի ինձ, թող ես յուսահատվիմ. առանց քեզ եւս կարող եմ օգնութիւն գտնել: (Կառնկում է դուռն զնալ:)

Դօրիկն. Բայց եւ այնպէս սպասեցէք. ճիշդն ասեմ. խնայում եմ ձեզ...

Մարիան. Նայիր, Դօրին: Եթէ ինձ այդպէս պիտի չաբջարէք, աւելի լաւ է մեռնեմ:

Դօր ի ն. Մի՛ զայրանաք, դեռ եւս կարող
ենք ամեն բան ուղղել: Ահա ձեր սրտակից Վալէրն
եւս զալիս է:

Դ. ԵՐԵՒՈՅԹ

ՄԱՐԻԱՆ, ԴՕՐԻՆ ԵՒ ՎԱԼԷՐ

Վալէր. Ախորժ մի լուր հաղորդեցին ինձ
նոր...

Մարիան. Ի՞նչ լուր:

Վալէր. Որ դուք ամուսնանում էք Տար-
տիւֆի հետ:

Մարիան. Այո, հայրս այգպիսի միտք է
յղացել:

Վալէր. Ձեր հա՞յրը:

Մարիան. Այո, իր միտքը փոխել է եւ այս
րոպէիս այդ ինձ յայանեց:

Վալէր. Իսկ դուք ի՞նչ էք մտածում:

Մարիան. Ես չգիտեմ:

Վալէր. Գեղեցիկ պատասխան է... Ուրե-
մն դուք չգիտէք:

Մարիան. Ոչ...

Վալէր. Ո՞չ:

Մարիան. Դուք ինձ ի՞նչ խորհուրդ կտաք:

Վալէր. Իմ խորհուրդս է անմիջապէս հա-
մաձայնել...

Մարիան. Դուք այդ խորհուրդ էք տա-
լիս ինձ:

Վալէր. Այո:

Մարիան. Կատակ չէ՞ք անում:

Վալէր. Բնորոշ իմանք փառաւոր է եւ պէտք
է լսել:

Մարիան. Ձեր խորհուրդը ընդունում եմ:
Վալէր. Տեսնում եմ, որ դուք համաձայն
էք առանց զժուարութեան:

Մարիան. Ես կամենում եմ ձեր խորհուրդը
լսել...

Վալէր. Ես այդ խորհուրդը տուի ձեզ հա-
ճելի լինելու...

Մարիան. Ես եւս կլսեմ ձեր հաճոյքը կա-
տարելու:

Դօր ի ն. (Հեռու գնալով) Տեսնենք, ի՞նչպէս
պիտի վերջանայ այս խաղը:

Վալէր. Ահա այդ է ուրեմն ձեր սէրը. խա-
րէութիւն էք, երբ դուք...

Մարիան. Խնդրում եմ... այդ մասին չխո-
սենք այլ եւս: Դուք արդէն ասացիք, որ պէտք է
ընդունեմ ինձ առաջարկած ամուսնին... եւ ես
այդպէս կվարվիմ, ձեր տուած խորհրդով:

Վալէր. Մի՛ արգարացնէք ձեզ իմ տուած
խորհրդով, դուք արդէն որոշած էիք: Անհիմն պատ-
ճառքանութիւն էք բերում ձեր խօսքին անհաւա-
տարիմ լինելը արգարացնելու:

Մարիան. Ստացէ՛ք է, այդպէս է:

Վալէր. Իհարկէ, եւ ձեր սիրտը երբէք ինձ
համար վառ եւ բորբոք չէ եղել:

Մարիան. Ազատ էք այդպէս մտածելու:

Վալէր. Այո, ազատ եմ: Բայց ես վերաւոր-
ված եմ... սակայն գիտեմ թէ որտեղ կգտնեմ
ցանկալի ընդունելութիւն:

Մարիան. Ի նկատի ունենալով ձեր արժանաւորութիւնը, բոլորովին հաւատում եմ...

Վաչեհ. Թողնենք իմ բարեմասնութիւններս, դուք չգնահատեցիք նոցա: Սակայն կայ մի ուրիշ—նորան ես հաւատում եմ—նա կարող է իմ կորուստս փոխարինել:

Մարիան. Կորուստն այնքան չնչին է, որ միխթարութիւն դժուար չէ գտնել...

Վաչեհ. Այո, կաշխատեմ... ամեն միջոց գործ կգնեմ, որ մոռանամ այդ սէրը, հակառակ զէպքում գոնէ կկեղծեմ: Աններեւի ստորութիւն է սիրել նորան, ով դաւաճանում է:

Մարիան. Վսեմ եւ անխնայ զգացում է:

Վաչեհ. Հապա, դուք կամենում էիք, որ այդ սէրի բոցը ձեզ համար պահէի յաւիտեան եւ ձեզանից մերժված սիրտս մի ուրիշին չնուիրէի:

Մարիան. Ոչ, ընդհակառակն, ես կցանկանայի, որ սյգ բանը չուտով կատարվէր:

Վաչեհ. Այդ կցանկայի՞ք:

Մարիան. Այո...

Վաչեհ. Բաւական է ինձ վերաւորել. իսկոյն ձեր ցանկութիւնը կկատարվի (կամենում ե զնա):

Մարիան. Շատ լաւ:

Վաչեհ. (Վերադառնալով) Սակայն մի՛ մոռանաք, որ դուք էք ստիպում ինձ այսպէս վարվել. (զննում է):

Մարիան. Ձեմ մոռանայ:

Վաչեհ. (Վերադառնալով) Եւ իմացէք, որ օրինակը ձեզանից եմ վերցնում:

Մարիան. Այո, ինձանից:

Վաչեհ. (Հեռանալով) Դուք չուտ կլսէք, որ ես պսակվում եմ:

Մարիան. Աւելի լաւ:

Վաչեհ. (Վերադառնալով) Ես այս վերջին անգամ եմ ձեր մօտ:

Մարիան. Բարի ճանապարհ...

Վաչեհ. (Հասնելով միեկեւ յուռը եւ վերադառնալով) Ուրե՞մն:

Մարիան. Ի՞նչ կայ:

Վաչեհ. Կարծեմ կանչեցիք:

Մարիան. Ե՞ս: Երա՞զ էք տեսնում:

Վաչեհ. Ուրեմն մաղթում եմ ձեզ ամենայն յաջողութիւն (յամրաբայլ հեռանում է):

Մարիան. Գնացէք բարով:

Դօրիկ. (Մարիանին) Կարծես թէ միտքդ մոլորվել է. թոյլ տուի ձեզ, որ վիճէք տեսնելու թէ ի՛նչով կվերջանայ այս ամենը: Սպասեցէք, պ. Վալէր: (Վաչեհի ձեռից բռնած կանգնում է):

Վաչեհ. (Իբր ակամայ) Ի՞նչ ես կամենում, Դօրին:

Դօրիկ. Այստեղ եկէք:

Վաչեհ. Ոչ, վիշտն ինձ խեղդում է: Պիտի կատարեմ օրիորդի կամքը:

Դօրիկ. Սպասեցէք:

Վաչեհ. Ոչ երբէք: Վերջացած բան է:

Դօրիկ. Բայց դուք...

Մարիան. (Մի կողմ) Նա ինձանից փախչում է, նեղանում է, աւելի լաւ է ես ինքս կգնամ:

Դօրիկ. (Բաց բողբոջով Վաչեհին եւ շտապելով Մարիանի ետեւից) Իսկ դուք ո՞ւր էք գնում:

Մարիան. Գնում եմ, թող:

Դորին. Սպասեցէք:

Մարիան. Ոչ, ոչ, զուր էս կամենում ինձ բռնել:

Վալեր. (Մի կողմ) Տեսնում եմ, որ ինձ նայելը պատիժ է նորա համար. ուստի ազատելու է նորան:

Դորին. (Թողնելով Մարիանին եւ Վալերի ետեւից շտապելով:) Դարձեալ, ես կտոր կտոր չեմ կարող լինել: Դադարեցրէք այդ կատակը եւ եկէք երկուսդ եւս. (Մարիանի եւ Վալերի ձեռներ բռնած, առաջ ե բերում)...
Վալեր. (Դորինին) Ի՞նչ է միտքդ:

Մարիան. (Դորինին) Ի՞նչ էս կամենում անել:

Դորին. Կամենում եմ ձեզ հաշտեցնել եւ վերջացնել: (Վալերին). Մի՞թէ խելքդ կորցրել էք, որ այսպէս կռուում էք:

Վալեր. Չլսեցիր թէ ի՞նչ աստիճանին վերաւորեց ինձ:

Դորին. (Մարիանին) Խենթութիւն է այդպէս զայրանալ:

Մարիան. Դու տեսար թէ նա ի՞նչպէս համարձակեց ինձ հետ վարվել:

Դորին. (Վալերին) Երկու կողմից եւս անմտութիւն է: Երաշխաւոր եմ, որ նա ուրիշ ոչ մի փափազ չունի, բայց եթէ ձեր կիներ լինելու: (Մարիանին) Նա միմիայն ձեզ է սիրում, ուրիշ փափազ չունի բացի ձեր ամուսին լինելուց. պատրաստ եմ զորա համար գլուխս տալու:

Մարիան. (Վալերին) Ի՞նչի ինձ այդպիսի խորհուրդ տուիք:

Վալեր. Ի՞նչի այդ մասին խնդրեցիք ինձ անից...

Դորին. Երկուսդ եւս խելքնեղ կորցրած էք: Տուէք ձեր ձեռքերը մին եւ միւսը: (Վալերին) Դէ՛հ, ձեռք տուէք:

Վալեր. (Ձեռք տալով) Ի՞նչ պէտք է ձեզ ձեռքս:

Դորին. (Մարիանին) Դէ՛հ, դուք եւս:

Մարիան. (Ձեռք երկարելով) Ի՞նչ է այս բոլորը:

Դորին. Դէ՛հ, տուէք, ահա այդպէս... Միմեանց վրա սիրահարված էք, աւելի քան թէ կարծում էք: (Մարիան եւ Վալեր կանգնում են ձեռք ձեռքի տուած, առանց միմեանց վրա նայելու):

Վալեր. (Դառնալով Մարիանին) Մի՛ յառաջ, եւ նայեցէք առանց ատելութեան. (Մարիանը ժպտելով դառնում է դեպի Վալերը):

Դորին. Ճշմարիտ որ սիրահարութենից մարդիկ երբեմն խենթանում են:

Վալեր. (Մարիանին) Մի՞թէ իրաւունք չունիմ ձեր դէմ տրոնջելու: Եւ ճշմարիտն ասելով, դուք այնքան չարասիրտ էք, որ վայելչութիւն է ձեզ համար վշտացուցիչ բան ասել:

Մարիան. Իսկ դուք մի՞թէ ամենաերախտամու մարդ չէք:

Դորին. Այս վէճը թողնենք ապագային եւ մտածենք այս խայտառակ պսակը քանդելու:

Մարիան. Ի՞նչ անելու է սորա հետ:

Դօրիկն. Ամեն միջոցներ գործ կդնենք: (Մարիանին) Ձեր հայրը կատակ է անում: (Վաղերին) Տեսնենք ինչ դուրս կգայ: (Մարիանին) Իսկ զըլխաւորը ձեր կողմից սակաւ ինչ յոյս տալն է, որպէսզի նեղ ընկած տեղը յետաձգէք: Երբեմն թաղման հանդէսին պատահած լինելը պատճառ բերել, երբեմն հայելին կտորել, մի ուրիշ անգամ հիւանդանալ, երբեմն անբարեգուշակ մի բան նկատել, վերջապէս պատրուակը պակաս չէ... Ձեզ բռնի չեն կարող պսակել: Իսկ առաւել յաջողութեան համար, իմ կարծիքով, լաւ է, որ ձեզ միասին չտեսնեն խօսելիս: (Վաղերին) Գնացէք եւ անյապաղ ձեր բարեկամներին միջոցով աշխատեցէք, որ ձեզ տուած խօսքը կատարեն: (Մարիանին) Իսկ մեզ գուցէ ձեր եղբայրը կօգնէ, նոյնպէս եւ մայրը: Դէհ գնացէք:

Վաղեր. (Մարիանին) Որքան որ ջանքեր գործ դնվին, բայց գլխաւոր յոյսս դուք էք:

Մարիան. (Վաղերին) Հօրս կամքի մասին ոչինչ չեմ կարող ասել, բայց ես կամ ձերը կլինիմ, կամ ոչ ոքին:

Վաղեր. Դուք ինձ կենդանութիւն էք տալիս: Եւ ինչ որ չլինի...

Դօրիկն. Ախ, սիրահարվածների լեզուները երբէք չեն յոգնում... Գնացէք ասում եմ:

Վաղեր. (Վերադառնալով) Վերջապէս...

Դօրիկն. (Հրեղով երկուսին եւս դիպի հաւատակ կողմեր) Հրամեցէք այս կողմ. իսկ դուք դնացէք այն կողմը:

Գ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԵՐԵՒՈՅԹ

ԴԱՄԻՍ ԵՒ ԴՕՐԻՆ

Դամիս. Երկնքի որոտումը թող ջախջախէ ինձ, կամ ամենայեւորն սրիկայ վերջապէս լինիմ, եթէ մի աղմուկ չհանեմ. ոչ մի աստիճանաւոր, ոչ մի իշխանութիւն ինձ չեն կարող արգելել...

Դօրիկն. Ի սէր Աստուծու, այդքան մի՛ զայրանաք: Ձեր հայրը պարզապէս միայն խօսեց, բայց ամեն ասածը չէ կատարվում: Նախագծելն ու կատարելը նառ հեռաւոր են միմեանցից:

Դամիս. Այդ ապաշորհ Տարտիւֆի դաւը պէտք է ոչնչացնել. կկամենայի նորան մի երկու խօսք ասել...

Դօրիկն. Ահ, թէ նորա եւ թէ հօրդ վերաբերմամբ պէտք է ներգործել հանգարտ խորհելով... Ձեր մայրը Տարտիւֆի հետ այժմ եւեթ պիտի խօսակցէ: Առաջին անգամ չէ մօրդ առաջ նորա խոնարհելը. կարծես թշուառականը սիրահարված լինի մօրդ վրա. երանի թէ... Նախ պիտի խօսէ այս պսակի մասին եւ յետոյ թէ ինչ անախորժ հետեւանքներ կարող է ունենալ նորա այս նպատակը: Նորա սպասաւորն ասաց, որ նա աղօթում է, եւ չկարողացայ նորան կանչել: Բայց շուտ վերջացնելու է, ուստի դուք գնացէք խնդրեմ, իսկ ես կսպասեմ:

Դամիս. Ես եւս կարող եմ ներկայ լինել այդ խօսակցութեանը:

Դօրիկն. Ոչ, ոչ, թող նոքա առանձին խօսակցեն...

Դամիս. Ես նորան ոչինչ չեմ ասի:

Դօրիկն. Անկարելի է հաւատամ, որ դուք չգրգուլիք, որով բոլոր գործը կխանդարէք, գնացէք:

Դամիս. Ոչ, ես ամենեւին չեմ զայրանայ:

Դօրիկն. Անտանելի մարդ էք: Ահա գալիս է: Գնացէք ուրեմն: (Դամիսը պահպնում է դրան ետեւը):

Բ. ԵՐԵՒՈՅԹ

ԴՕՐԻԿՆ ԵՒ ՏԱՐՏԻԻՓ

Տարսիւփ. (Նկատելով Դօրիկին, երեսը դարձնում է եւ դրան մէջ կանգնած ասում է իր ծառային). Պահիր, Լօրան, խարաղանս ու քուրձս, եւ աղօթիր, որ Աստուծու օրհնութիւնը միշտ վրադ լինի: Եթէ ինձ հարցնող լինի, ասա թէ բանտ եմ գնացել, թշուառներին մի բան տալու:

Դօրիկն. (Ինքն իրան) Մնապարծ կեղծաւոր:

Տարսիւփ. Դուք ի՞նչ էիք կամենում:

Դօրիկն. Ձեզ ասել, որ...

Տարսիւփ. Ոհ, Աստուած... (գրպանից հանում է քաշկիւնակը) խօսելուց առաջ խնդրում եմ առէք այս թաշկիւնակը:

Դօրիկն. Ի՞նչի:

Տարսիւփ. Ծածկեցէք ձեր կուրծքը, որ չտեսնեմ: Այդ ձեր պճնասիրութենից մարդու հողին վրդովվում է եւ յանցաւոր մտքեր են ծնվում...

Դօրիկն. Ուրեմն փորձութեան առաջ դուք բաւական թոյլ էք, եւ մարմինը ձեզ գայթակղեցնում է: Ձգիտեմ, դուք ի՞նչի էք գրգուլում, իսկ ես չատ հանգիստ եմ: Ես կարող էի ձեզ գլխից մինչեւ ոտդ մերկ տեսնել:

Տարսիւփ. Մի փոքր համեռտութեամբ խօսեցէք, ապա թէ ոչ իսկոյն կգնամ:

Դօրիկն. Ոչ, ոչ, խնդրում եմ մնացէք, ես կլռեմ... Ես միայն մի խօսք ունիմ ձեզ ասելու. տիկինը կամենում է զալ այս սենեակը, փոքր ինչ ձեզ հետ խօսելու բան ունի:

Տարսիւփ. Ոհ, ամենայն ուրախութեամբ...

Դօրիկն. (առանձին) Բոլորովին հալվեցաւ: Ճիշդ այն է, ինչ որ ասացի:

Տարսիւփ. Շուտ պիտի գայ արդեօք տիկինը:

Դօրիկն. Կարծեմ այս բոսէիս... ահա գալիս է: Ես թողնում եմ ձեզ երկուսիդ միասին:

Գ. ԵՐԵՒՈՅԹ

ՏԱՐՏԻԻՓ ԵՒ ԷԼՄԻՐ

Տարսիւփ. Ամենաբարի Նախախնամողը թող պարգեւէ ձեզ հոգեկան եւ մարմնական առողջութիւն եւ օրհնէ ձեր կեանքի օրերը, որքան որ մաղթում է անդադար աստուածապաշտներից ամենախոնարհս:

Էլմիր. Ծնորհակալութիւն ձեր բարեմաղթութիւնների համար: Բայց նստե՛ք աւելի յարմար կլինի...

Տարսիւփ. (Նստելով) Այժմ առողջացած էք արդեօք բոլորովին:

Էլ չմիտ. Այո, բոլորովին:

Տարսիւփ. Հասնում են արդեօք երկնքին իմ պաղատանքները, չգիտեմ, սակայն իմ մշտական աղօթքներին մէջ չեմ դադարել ձեր առողջանալու համար աղաչելուց:

Էլ չմիտ. Ձեր այդ ջերմեռանդութիւնը իմ վերաբերմամբ բաւական նեղութիւն էր ձեզ:

Տարսիւփ. Ձեր առողջութիւնը շատ թանկագին է: Ձեր առողջութիւնը վերականգնելու համար պատրաստ եմ ես իմն տալու:

Էլ չմիտ. Չափազանց մեծ է ձեր քրիստոնէական մարդասիրութիւնը եւ ինձ շատ էք պարտաւորեցնում ձեր բարեացակամութեամբ:

Տարսիւփ. Ես չեմ կարողանում ձեզ գնահատել, որքան որ արժանի էք դուք:

Էլ չմիտ. Ես կամենում եմ ձեզ հետ խօսել մի գործի մասին, եւ ուրախ եմ, որ առանձին ենք այստեղ:

Տարսիւփ. Ես նոյնպէս հիացած եմ, եւ իհարկէ ինձ համար քաղցր է, տիկին, որ ես միայնակ եմ գտնվում ձեզ հետ: Այս մասին մատուցած եմ Աստուծուն աղաչանքներս, որ ահա այժմ են կատարվում:

Էլ չմիտ. Ես կամենում եմ, որ մեր խօսակցութիւնն անկեղծ լինի եւ դուք ամենայն պարզութեամբ բանաք ձեր սիրտը, առանց մի բան ծածկելու: (Դաւիթն—առանց երեւելու, փոփոխ ինչ

բանում ե զուր, որի ետեւում պահիւծ եր եւ ականց ե ղնում խօսակցութեանը):

Տարսիւփ. Ես եւս իբրեւ առանձին չնորհ խնդրում եմ թող տալ ինձ բանալ ձեր առաջ ամբողջ իմ հոգիս: Հաւատացէք, որ իմ այստեղ ասած բոլոր խօսքերն ու վէճերը ձեզ այցելող երկրպագուների մասին, ոչ թէ ձեր դէմ ատելութեան հետեւանքն են, այլ իմ ջերմեռանդութեան եւ հիացման զգացմունքից են առ ձեզ, որոնք յափշտակում են ինձ եւ նախանձ չարութիւն:

Էլ չմիտ. Հաւատում եմ ձեզ, եւ գիտեմ, որ դուք ցանկանում էիք միայն իմ հոգու փրկութիւնը:

Տարսիւփ. (Բռնելով եւ սեղմելով Էլ չմիտի ձեռքը): Այո, իհարկէ այդպէս է, տիկին: Եւ իմ վառ համակրութիւնս...

Էլ չմիտ. Ուժ, ի՞նչ պինդ էք սեղմում:

Տարսիւփ. Սա իմ ջերմ եռանդս է առ ձեզ: —Մի՞թէ երբէք կցանկանամ ձեզ ցաւ պատճառել: Եւ նախ պատրաստ եմ... (ձեռքը Էլ չմիտի ծնկի վրա ե ղնում):

Էլ չմիտ. Վերցրէք ձեր ձեռքը այդ տեղից...

Տարսիւփ. Շօշափում եմ ձեր հագուստը, շատ նուրբ հիւսուածք է:

Էլ չմիտ. Մի՛ անէք, խնդրեմ թողէք, խըտրտանքից վախենում եմ: (Էլ չմիտը հեռացնում ե իր քիկեքոյով, Տարսիւփը նորից մօտենում ե):

Տարսիւփ. (Էլ չմիտի օտիքը շօշափելով). Իսկ այն հիւսուածքը հիանալի է: Այժմ հրաշալի կերպով են գործում: Երբէք ոչ մի գործի մէջ այսչափ առաջ չեն գնացել...

է լմիր. ճշմարիտ է. Բայց խօսենք գործի մասին: Լսում եմ, թէ ամուսինս կամենում է իր խօսքը յետ առնել եւ իր աղջկան իրը ձեզ տալ: Ասացէք, ստոյգ է արդեօք:

Տարսիւժ. Նա ակնարկեց ինձ, բայց, տիկին, ստոյգն ասեմ, այդ չէ ամենեւին իմ փափազածս: Ինձ բաղդաւորութիւն պարգեւօղը մի ուրիշ գեղեցկութեան հրաշալիքներն են:

Էլ լմիր. Այո, դուք երկրային բարիքները սիրօղ չէք:

Տարսիւժ. Կրծքիս մէջ քարէ սիրտ չէ դրւած:

Էլ լմիր. Ես կարծում եմ, որ բոլոր ձեր փափազները դէպի երկինք են ձգտում, եւ երկրի վրա ոչինչ ցանկալի բան չկայ ձեզ համար:

Տարսիւժ. Երկնային յաւիտենական բարիքների սէրը չէ ոչնչացնում մեր մէջ երկրաւոր բարիքներ սիրելու ցանկութիւնը: Մեր սրտերը զիւրութեամբ կարող են յափշտակվել երկնքի կատարեալ գեղեցկութեամբ: Եւ այս գեղեցկութիւնը, որ հիացնում է մարդու աչքերը եւ յափշտակում է սրտերը, մարմնացած է ձեր մէջ: Անկարելի է նայել ձեզ եւ չգոհանալ ընտելեան աւարակից եւ չղալ սրտի մէջ ջերմ եւ բորբոք սէր առ ձեզ: Սկզբում մտածում էի թէ փորձութիւն է իմ այդ ծածուկ եռանդը եւ թէ չար ոգին կամենում է արգելք լինել փրկութեանս: Բայց շուտ հասկացայ, թէ ոչինչ դայթակղութիւն չէ սպասում հոգուս եւ թէ կիրքս ոչ մեղանշական է եւ ոչ հաւկառակ է բարեպաշտութեանս. ուստի սիրտս նուր

րեցի նոյն կրքին: Խոստովանութիւնս իհարկէ յանդուգն է, բայց ձեր աստուածային բարութեամբ եւ կարեկցութեան զգացմամբ ներեցէք իմ համարձակութեանս: Ձեր մէջ է իմ յոյսս, իմ բարիք, իմ անգործութիւն: Ձեզանից է կախւած իմ թշուառութիւնս կամ երջանկութիւնս: Վերջապէս դուք պիտի վճռէք ինձ բաղդաւորացնել կամ անբաղդացնել:

Էլ լմիր. Շատ սիրուն են ձեր արտայայտութիւնները, սակայն խոստովանում եմ, որ փոքր ինչ ապշեցնում են ինձ: Ձեզ պէտք էր զսպել, կարծեմ, ձեր զգացմունքը եւ այդքան ազատօրէն չխօսել ձեր խորհրդի մասին: Ձեզ պէս մի աստուածապաշտ, որին ամենքն ասում են...

Տարսիւժ. Ի՞նչ ասել է: Իհարկէ ես աստուածապաշտ եմ, բայց չէ որ, ես եւս մարդ եմ: Եւ երբ մարդը տեսնում է ձեր երկնային գեղեցկութիւնը, սիրտը գրավւում է եւ չէ դատում: Այս խօսքերն իմ բերանումս ձեզ շատ օտարտախ են երևում: Բայց, տիկին, չէ որ ես հրեշտակ չեմ, եւ եթէ իմ խոստովանութիւնս դուք կգատապարտէք, ուրեմն գատապարտեցէք ձեր հիառքանչ կախարհանքները. ուրեք գերմարդկային գեղեցկութիւնը տեսայ թէ չէ, դուք իմ հոգու արեւհի դարձաք: Ձեր աստուածային աչքերի անջնջելի քաղցրութիւնը ստիպեց ինձ ամեն բան մոռանալ. պատս, աղօթքըս, արտասուքս, բոլոր իմ փափազներս ձեր հրապոյրների կողմը դարձրեց: Եւ ինչ որ առաջ աչքերով եւ հառաչանքներով էի միայն լուռ ու մունջ յայտնում, վճռեցի վերջապէս խօսքերով արտայայտել... Ոհ, եթէ բարեհաճէիք տեսնել ձեր խոնարհ

ծառայի տանջանքը, եթէ ինձ պէս չնշխն մարդու վիճակին զթալ հաճէիք, ես միայն ձեզ կաշառէի փառաբանօրէն յաւիտեան... Ինձ հետ ձեր պատիւը ապահովված է ամենայն բամբասանքի դէմ եւ երբէք երկիւղ պիտի չունենայ իմ կողմից: Մինչդեռ աշխարհի բոլոր պճնասէլները, որոնց համար կանայք խելք են կորցնում, միշտ աղմուկ են հանում եւ խօսում են վայրարար, պարծենում են իրանց յաղթանակով եւ անուանարկում են այն կանանց, որոնց մօտ չնորհ են գտնում: Եւ նոցա անհամեստ եւ անխոհեմ լեզուն խայտառակում է այն սուրբ սեղանը, որտեղ իրանց սիրար դո՛հ է մատուցանում: Իսկ ինձ պէս մարդիկ վառված են համեստութեան կրակով, ինձ հետ վտանգ պիտի լինիք յաւիտեան, որ զաղտնիքը չի յայտնիլ: Ի՞նչ համարման մասին ունեցած իմ հոգացողութիւնը բոլորովին ապահովացնում է իմ սիրած անձի պատիւը: Եւ անա ես միայն կարող եմ սիրել առանց հասարակական գայթակղութեան եւ վայելչութիւն տալ առանց որեւիցէ երկիւղի:

Էջմիշտ. Լսեցի ձեր բոլոր ասածը: Եւ ձեր բարձր ճարտարախօսութիւնը հասկացայ: Սակայն մի՞թէ դուք չէք կարծում, թէ ես պարտական եմ ձեր այս ջերմ եռանդը ամուսնիս յայտնել եւ թէ ձեր այս սէրի արտայայտութիւնը կարող է փոխել տալ նորան իր առ ձեզ ունեցած բարեկամութիւնը:

Տարսիւժ. Ես գիտեմ, որ դուք շատ բարի էք եւ կներէք իմ յանդգնութեանս եւ մարդկային թուլութեանս, եւ բուն կրքերիս թողութիւն կը տաք: Մտածեցէք լնդորում եմ, որ ձեզ նայել եւ

սառնարիւն մնալ, մարմին ունեցող մարդու կարողութենից վեր է...

Էջմիշտ. Այս ամենին ուրիշներն ուրիշ կերպով կնայէին, իսկ ես համեստութեամբ կվարվիմ: Ես իմ ամուսնին ոչինչ չեմ ասի, բայց դուք եւս սորա փոխարէն պիտի խոստանաք անկեղծօրէն եւ աներկղիմաբար նպաստել վալէրի եւ Մարիանի ամուսնութեան, եւ դուք ձեռք քաշէք, եւ այս գործի մասին այլ եւս չմտածէք: Ապա թէ ոչ...

Գ. ԵՐԵՒՈՅԹ

ՏԱՐՏԻՒՑ, ԷԼՄԻՐ ԵՒ ԴԱՄԻՍ

Դամիս. (Դուրս գալով դրան ետեւից) Ոչ, տիկին, ոչ. ես պիտի հրատարակեմ... ես ամեն բան լսեցի: Աստուած օղնում է ինձ վնասակար դաւաճանի գողութիւնը խայտառակելու, նորա կեղծաւորութեան եւ յանդգնութեան վրէժը առնելու: Պէտք է հասկացնել հօրս եւ յայտնել նորան, թէ ինչ օձին էր հովանաւորում նա:

Էջմիշտ. Ոչ, Դամիս. բաւական է, որ նա աւելի խոհեմ դառնայ եւ գնահատէ իմ իրան արած շնորհը. որովհետեւ ես խօսք տուի նորան: Ես սովորութիւն չունիմ աղմուկ հանելու. սիրօղ մի կնոջ համար այս յիմարութիւնները ծիծաղելի են եւ սոցա պատճառով երբէք ամուսնին նեղութիւն տալ չարժէ...

Դամիս. Դուք իրաւունք ունիք այդպէս վարվելու, ես եւս իմ իրաւունք ունիմ այլապէս վարվելու: Նորան խնայել կնշանակէր ծաղրելի դառ-

նալ: Հապա քանիցս զայրացրած է սա մեզ իր յանդուգն ամբարտաւանութեամբ եւ խռովութիւններ ձգելով: Նենգամիտ ազգեցութիւն ունենալով հօրս վրա, նա վնաս էր հասցնում թէ ինձ եւ թէ վարէրին: Պէտք է որ այս նենգաւորին նա ճանաչէ: Եւ ահաւասիկ յաջող դէպք: Ի՞նչպէս կարելի է այսպիսի մի յաջող առիթ ձեռքից բաց թողնել եւ օգուտ չքաղել . . .

Էջմիւր. Դամիւս:

Դամիւս. Ոչ, խնդրում եմ. ես այսպէս եմ որոշած: Հողով չափ ուրախ եմ Դուք իզուր մի՛ աշխատիք ինձ հաժողելու. ես պիտի վրէժս առնեմ: Ես անհամբեր սպասում էի այս օրին, որ ահա վերջապէս հասաւ:

Ե. ԵՐԵՒՈՅԹ

ՏԱՐՏԻՒՅ, ԴԱՄԻՍ, ԷԼՄԻՐ ԵՒ ՕՐԳՕՆ

Դամիւս. Համեցէք, հայրիկ, թարմ նորութիւն կհաղորդեմ, որ ձեզ շատ կզարմացնէ: Ահա ձեր փայտաշանքների եւ գորովի փոխարէն ձեզ լաւ հատուցանող մարդը: Նորա մեծ ջերմաւանդութիւնն առ ձեզ նոր ահա յայտնիցաւ: Նա ցանկանում է ձեր պատիւը անուանարկել: Այս վայրկեանիս նորան ձեր տիկնոջ առաջ տեսայ բոլորք սէրը խոստովանելիս . . . Տիկինը իր բարեսրտութեամբ կամենում էր այս բոլորը ձեզանից ծածկել: Իսկ ես համարձակ առակում եմ նորան: Եւ կարծում եմ, որ ձեզանից այս ծածկելը ձեզ մեծ վիրաւորանք հասցնել կնշանակէր:

Էջմիւր. Ես նոյն կարծիքի վրա եմ, որ այսպիսի դատարկ բաներով պէտք չէ ամուսնին վրդովել: Այսպիսի բանից կախում չունի մեր պատիւը, եւ պէտք է մենք ինքներս խմանանք մեզ պաշտպանել: Այս է իմ զգացածը: Եթէ դու փոքր ինչ յարգանք ունենայիր դէպի ինձ, ոչինչ չէիր ասի:

Զ. ԵՐԵՒՈՅԹ

ՏԱՐՏԻՒՅ, ԴԱՄԻՍ ԵՒ ՕՐԳՕՆ

Օրգոն. Անհաւատալի եւ սարսափելի բան եմ լսում:

Տարսիւժ. Այո, եղբայր իմ, ես չարամիտ եմ, ես յանցաւոր եմ, ես անբաղդ մեղաւոր եմ: Այո, ես մարմնացած անառակութիւն եմ: Ամբողջ կեանքս լի է արատներով, յանցանքներով եւ մեղքերով: Ես տեսնում եմ, որ Աստուած ինձ պատժելու համար կամենում է ինձ ոչնչացնել. ի՞նչ սարսափելի յանցանք որ վերագրեն ինձ, ես չեմ կամենում ինձ արդարացնել: Հաւատացէք բոլորին, ինչ որ ձեզ ասում են, բոլորքեցէք ձեր գայրոյթը եւ իբրեւ մի յանցաւորին արտաքսեցէք ինձ ձեր տանից: Այդքան խայտառակութիւն գեռ եւս քիչ է ինձ համար:

Օրգոն. (Իր ուղիւ Դամիւսին) Ահ ապահորհ, այդ զրպարտութեամբ դու համարձակում էիր սեւացնել սորա առաքինութեան մաքրութիւնը:

Դամիւս. Այս ի՞նչ բան է: Սա պիտի չարուհի նակէ՞ կեղծաւորել, եւ դուք պիտի հաւատա՞ք:

Օրգոն. Դուր, անիծված ժանտախտ:

Տարսիւփ. Ոհ, ոչ, թողէք խօսէ: Դուք
զուր էք մեղադրում դորան: Աւելի լաւ կլինի, որ
հաւատաք դորա ասածներին: Ի՞նչի այդքան ներո-
ղամիտ էք դէպի ինձ: Դուք ի՞նչ գիտէք, թէ ինչ
բանի ընդունակ եմ ես: Ձեզ չլացրած է, եղբայր,
անկասկած իմ արտաքին համեստութիւնը: Դուք
ինձ աւելի լաւ էք համարում քան թէ ինչպէս որ ինձ
տեսնում են: Ոհ, ոչ, դուք արտաքին ձեւից շատ
էք խաբւում: Աւաղ, ես այն եմ, ինչ որ կարծում
են ինձ մարդիկ: Ամենքն ինձ առաքինի մարդ են
կարծում, բայց ճշմարիտն ասելով, ես ոչինչ արժա-
նիք չունիմ: (Դաւիթի) Այո, որդեակս, շարունա-
կեցէք, կոչեցէք ինձ ստախօս, անպատիւ, անառակ,
մարդասպան, վերջապէս աւելի անարդ անուններ
տուէք ինձ, ես չեմ կարող հակառակել, ես արժա-
նի եմ: Ձեր առաջ ծնկաչոք պիտի տանեմ ամենայն
խայտառակութիւն իբրեւ կեանքիս մէջ գործած ան-
համար յանցանքների փոխարինութիւն:

Օրգօն. (Տարսիւփի). Եղբայր իմ, այս շա-
փաղանց է: (Դաւիթի) Խիղճդ չէ տանջում քեզ,
մատնիչ:

Դաւիթ. Ոհ, սորա խօսքերը դեռ եւս պիտի
խաբեն ձեզ այն աստիճանին...

Օրգօն. Լոիր: (Տարսիւփի) Վերկացէք, եղ-
բայր իմ: Խնդրում եմ... (Դաւիթի) Ապաշնորհ...

Դաւիթ. Այդպիսի մարդ կարող է...

Օրգօն. Լոիր:

Դաւիթ. Կատաղում եմ: Կարելի բան է՞:

Օրգօն. Եթէ դու մի բառ անգամ կարտա-
սանես, զլուխդ կպատռեմ:

Տարսիւփ. Սիրելի եղբայր իմ, ի սէր Աս-
տուծու մի՛ զայրանաք: Ես պատրաստ եմ ամենա-
ծանր տանջանքներ կրելու, միայն թէ ուրիշի մի
փոքրիկ վէրք չտեսնեմ:

Օրգօն. (Դաւիթի) Ապե՛րախտ:

Տարսիւփ. Թողէք խնդրում եմ: Ծնկաչոք
ձեր առաջ խնդրում եմ ներեցէք դորան...

Օրգօն. (Ինքն եւս չոփեղով եւ գրիեղով Տար-
սիւփի) Ոհ Աստուած, դուք կատակ էք անում:
(Դաւիթի) Անպիտան, նայիր ո՛րքան բարի է:

Դաւիթ. Ուրեմն...

Օրգօն. Լոիր:

Դաւիթ. Բայց ես...

Օրգօն. Լոիր ասում եմ: Ես լաւ գիտեմ թէ
ինչն է ստիպում ձեզ նորա վրա յարձակվելու: Եւ
ահա տեսնում եմ, որ սորան դուք ամենքդ ասում
էք. կինս, զաւակները, սպասաւորները, ամենքդ
զայրացած էք սորա դէմ: Դուք անամօթաբար ա-
մեն միջոց գործ էք դնում այս աստուածապաշտ
մարդուն ինձանից հեռացնելու: Բայց որքան աւելի
կաշխատէք նորան վատաբանելու, այնքան աւելի
պիտի մոերմանամ նորա հետ: Ուստի կշտապեմ աղ-
ջիկս նորան տալու եւ նա ամբողջ գերդաստանիս
պարծանք կգառնայ:

Դաւիթ. Մի՞թէ կարելի է քրոջս ստիպել
պսակվելու:

Օրգօն. Այո, այս երեկոցիան եւեթ, ձեզ
ամենքիդ զայրացնելու համար: Այո, ես ձեզ ամեն-
քիդ խեղճներդ ցլուխներդ ժողովել կտամ: Ձեզ ցոյց
կտամ, որ պարտական էք ինձ հնազանդել, որ ես

եմ տանտէրը: Դեհ, անպիտան, չոքիւր այս բոպէիս,
ընկիր սորա ոտներն եւ աղաչիր, որ ներէ:

Դաւիթ. Ե՞ս, ես չոքեմ այս ստախոսի ա-
ռաջ, որը իր խաբերայութեամբ...

Օրգօն. Այդպէ՛ս է, դեռ դու յամառում ես
եւ սնապառուում ես: Մի այդ փայտը տուէ՛ք ինձ:
(Տարսիւփին) Խնդրում եմ թողէ՛ք ինձ, արգելք մի՛
լինիք: (Դաւիթին) Դուրս, այս բոպէիս դուրս կո-
րիւր իմ տանից: Եւ այսուհետեւ չհամարձակես ոտդ
այստեղ դնել:

Դաւիթ. Ես կգնամ... բայց...

Օրգօն. Շուտ դուրս գնա: Ես քեզ զրկում
եմ ժառանգութենից, այլեւ նղովում եմ քեզ...

Է. ԵՐԵՒՈՅԹ

ՏԱՐՏԻՒՅ ԵՒ ՕՐԳՕՆ

Օրգօն. Այսպէս վիրաւորել մի սուրբ անձն:

Տարսիւփ. Ով Աստուած, ներիր նորան,
ինչպէս ես եմ ներում: Եթէ իմանայիք, թէ որքան
տառապանք է ինձ համար, որ եղբօրդ առաջ այս-
քան աշխատում են ինձ արատաւորել:

Օրգօն. Ափսոս:

Տարսիւփ. Այս ասերախտութեան միայն
զաղափարը տառապեցնում է հոգիս: Ո՛րքան վիշտ
եմ զգում... Իմ բարիքի փոխարէն չարիք ինձ
հասցնել... Գուցէ անընչապէս ու աղքատ լինելուս
համար է: Սիրտս նեղանում է, չեմ կարողանում
խօսել, կարծեմ թէ պիտի մեռնեմ:

Օրգօն. (Արսաստի՛ր աչքերին փազուռ ե
դեպի այն դուռը, որով դուրս գնաց Դաւիթը). Ան-
պիտան արարած, շատ ցաւում եմ, որ տեղնուտեղ
չմեղցիր քեզ խկոյն... (Տարսիւփին) Հանգստա-
ցէ՛ք, սիրելի եղբայր իմ. մի՛ զայրանաք:

Տարսիւփ. Վերջացնենք, վերջացնենք այս
վշտարի վէճերը: Տեսնում եմ, որ խռովութիւնների
պատճառն ես եմ, ուստի պէտք է որ ես հեռանամ
այստեղից:

Օրգօն. Ի՞նչ: Կատա՞կ էք անում:

Տարսիւփ. Ինձ այստեղ ամենքն ատում
են, եւ տեսնում եմ, որ ամեն կերպով աշխատում
են իմ հաւատարմութիւնը ձեր աչքին կասկածելի
դարձնելու, եւ դեռ ի՛նչեր պիտի անեն:

Օրգօն. Ինչ կամենում են թող անեն: Մի՞-
թէ ես նոցա որեւիցէ հաւատ եմ ընծայում:

Տարսիւփ. Նոքա չեն դադարի զրպարտե-
լուց իհարկէ: Եւ ինչ որ դուք այսօր չէք կամենում
լսել, մի ուրիշ անգամ կարող են հաւատացնել ձեզ:

Օրգօն. Ոչ, եղբայր իմ, երբէք:

Տարսիւփ. Ախ սիրելի եղբայրս, կլինը ըն-
դունակ է միշտ ամուսնի հոգին զիւրութեամբ
գրաւելու:

Օրգօն. Ոչ, ոչ:

Տարսիւփ. Թող տուէ՛ք ինձ շուտ այստե-
ղից հեռանամ, որ նոքա այլեւս առիթ չունենան իմ
վրա յարձակվելու:

Օրգօն. Ոչ, դուք պիտի այստեղ մնաք, ա-
ռանց ձեզ սպրել եւս չարմէ:

Տարսիւփ. Պատրաստ եմ զոհողութիւն ա-
նել,—միայն եթէ...

Օրգօն. Ի՞նչ...

Տարսիւփ. Թողնենք, այլեւս չխօսենք այդ
մասին: Գիտեմ այսուհետեւ ինչպէս պիտի վարվիմ:
Պատիւը շատ փափուկ բան է, եւ իբրեւ ձեր բա-
րեկամ ես ամեն աւելորդ խօսք ու զրոյցի առաջ
պիտի առնեմ: Այսուհետեւ ձեր կնոջ հետ չեմ հան-
դիպի եւ ինձ չէք տեսնի...

Օրգօն. Ոչ, ընդհակառակն. դուք պիտի
տեսնովիք կնոջս հետ: Թող զայրաման ամենքը: Ես
կամենում եմ, որ ձեզ անդադար կնոջս հետ տես-
նեն: Եւ դեռ այս չէ միայն կամեցածս. դոցա ամեն-
քին կատաղեցնելու համար ես կամենում եմ իմ
միակ ժառանգ ձեզ նշանակել... Եւ իսկոյն եւեթ
իմ բոլոր գոյքս ձեր վրա պիտի հաստատել տամ:
Մի բարի եւ անկեղծ բարեկամ, իմ փեսայ դառնա-
լով, ինձ համար շատ աւելի թանկագին է քան թէ
որդիս, կլինս, ազգականներս: Համաձայն էք ար-
դեօ՞ք առաջարկութեանս:

Տարսիւփ. Թող կատարվի Աստուծու կամ-
քը ամեն բանի մէջ:

Օրգօն. Խեղճ մարդ: Դեհ ուրեմն գնանք,
արձանագրութիւն կազմենք. թող նախանձից եւ
զայրոյթից պաղթեն իմ ազգականները:

Դ. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԵՐԵՒՈՅԹ

ԿԼԷՍԵՏ ԵՒ ՏԱՐՏԻՒՓ

Կլէս և Տ. Այո, այդ մասին ամենքը խօսում
են, հաւատացէք ինձ: Եւ բոլոր զրոյցները ձեզ պա-
տիւ չեն բերում: Ուրախ եմ, որ ձեզ հանդիպեցի
յարմար ժամին կարծիքս մի երկու բառով ձեզ պար-
զօրէն յայտնելու: Ես չեմ քննում ինչ որ խօսում
են, այլ միայն գործի էութիւնն եմ վերցնում: Հա-
մարենք թէ ամեն բանի մէջ մեղաւորն Դամիսն է
եւ ձեզ զուր են մեղադրում: Մի՞թէ քրիստոնէի
պարտք չէ վերաւորանքը ներել եւ իր սրտի մէջ
հանգցնել վրէժխնդրութեան ամենայն ցանկութիւն:
Եւ մի՞թէ ցանկալի է ձեզ համար, որ հայրական
տանից որդին աքսորված լինի: Հաւատացէք ան-
կեղծ խօսքիս, որ թէ մեծը եւ թէ փոքրը գայթակ-
ղած են այս գործով: Եւ եթէ խօսքս ձեզ համար
լնդունելի է, խաղաղացրէք ամեն բան, մեղմացրէք
ձեր բարկութիւնը եւ հաշտեցրէք որդուն հօրը հետ:

Տարսիւփ. Աւաղ, ես ինքս կկամենայի այդ
սրտանց, եւ դէպի Դամիսը ոչինչ թշնամութիւն չու-
նիմ, ես նորան ներում եմ ա՛նհա բան եւ կցանկայի
նորան օգտաւէտ լինել: Բայց դժուար թէ Աստուած
նորան ներէ: Եւ եթէ նա վերադառնայ այս տունը,
եւ պիտի դուրս գնամ... նորա չարաչար վարմուն-
քից յետոյ, խաչատաղութիւն կլինի, եթէ միասին
ապրենք: Ու դիտէ, ինչեր կսկսեն մտածել: Ամենքը

կասեն թէ ես ինձ յանցաւոր եմ ճանաչում, ուստի եւ հաշտվեցայ նորա հետ, որ սորանով կարողանամ ստիպել նորան լռելու:

Կ շ Խ Ա Ն Տ. Բոլոր ձեր փաստերը, պարոն, չինձու են եւ անհիմն: Եւ ի՞նչի դուք միշտ Աստուծու անունով էք խօսում: Մի՞թէ նա յանցաւորին պատժելն եւս չէ կարող առանց ձեզ: Թողէք երկինքը, նա զիտէ ինչ պիտի անէ, իսկ դուք յիշեցէք միշտ, առանց մարդկային զրախօսութիւններին ուշք զարձնելու, որ Աստուած պատուիրում է մեզ ներել մեր վերաբերմամբ մեղանշօղներին: Ի՞նչպէս, մի՞թէ մի անմիտ կարծիք, թէ ինչ կասեն մարդիկը, կարող է ձեզ արգելք լինել բարի գործ անելու: Ոչ, ոչ, կատարեցէք միշտ Աստուծու պատուիրանը, նորան ամեն շահերից բարձր դասելով:

Տ ա Ր Տ Ի Ն Փ. Ես ձեզ արդէն ասացի, որ սըրտանց ներում եմ Դամիսին: Եւ այս նշանակում է իհարկէ Աստուծու պատուիրանը կատարել: Բայց այսօրվան խայտառակութենից յետոյ, ինձանից Աստուած չէ պահանջում, որ նորա հետ միասին ապրեմ:

Կ շ Խ Ա Ն Տ. Ուրեմն Աստուած է ձեզ պատուիրում նոյնպէս նորա հօր քմահաճոյքը կատարել, որը զրկելով զաւակներին, իր բոլոր զոյքը ձեզ է ընծաշում: Եւ դուք Աստուծու առաջ մեղք չէ՞ք համարում այդպէս վարվելով:

Տ ա Ր Տ Ի Ն Փ. Ինձ ճանաչօղներից եւ ոչ ոք կարող է կասկածել, թէ ես շահասիրական ձգրումունք ունէի: Այս աշխարհի բոլոր բարիքները ինձ համար նշանակութիւն չունին: Ընդհակառակն այս ընծան ընդունեցի միայն նորա համար, որ վախե-

նում եմ, մի՛ գուցէ չար եւ վնասակար ձեռք անցնէ եւ շատերին զայլմակղեցնէ, յանցաւոր գործերի առիթ դառնալով: Իսկ ես բոլորը պիտի գործադրեմ մերձաւորների բարեբաղդութեան եւ Աստուծու փառքի համար:

Կ շ Խ Ա Ն Տ. Էհ, բաւական է, պարոն, ի՞նչ պէտք են այդ անհիմն նախազգուշութիւնները ժառանգի վերաբերմամբ: Թողէք, առանց ձեզ նեղութիւն տալու, ժառանգութիւնը ստանայ նա, որին վիճակված է, եւ դուք ազատ մնացէք մեղադրանքից: Զարմանում եմ թէ ի՞նչպէս էք ընդունել այդպիսի առաջարկութիւնը: Չէ որ ջերմեւասնդ աստուածապաշտիգ օրինական ժառանգի կողոպտիչ կհամբաւեն: Իսկ եթէ ձեզ անկարելի է Դամիսի հետ միասին ապրել, մի՞թէ աւելի լաւ չէր լինի, որ ինքդ համեստութեամբ եւ պատուով հեռանայիք քան թէ առանց որ եւ իցէ հիմքի դուրս ձգէին տանից, ձեր պատճառով, հարազատ որդուն: Հաւատացէք, որ սա ձեր կողմից խոհեմութիւն կլինէր...

Տ ա Ր Տ Ի Ն Փ. Թողութիւն արէք, երեք եւ կէս ժամ է, ես պէտք է եկեղեցի գնամ: Ներողութիւն, որ ձեզ թողնում եմ:

Կ շ Խ Ա Ն Տ. (Միայնակ) Կեղծաւոր:

Բ. ԵՐԵՒՈՅԹ

ԷԼՄԻՐ, ԿԼԷԱՆՏ, ՄԱՐԻԱՆ ԵՒ ԴՕՐԻՆ

Դ Օ Ր Ի Ն. (Կշեանի) Ոհ, պարոն, դուք պիտի օգնէք մեզ: Նորա հոգին տանջվում է մահական վշտով: Հայրը նշանակել է այս երեկոյեան ա-

մեն բան վերջացնել, որով Մարիանին յուսահատու-
թիւն է տիրում: Այս բողոքիս պարոնը պիտի գայ:
Խնդրում եմ ամեն ջանք գործ դնենք նորան համո-
զելու, որ մեզ ամենքիս վրդովեցնող այս անբաղդ
գործը խափանենք:

Գ. ԵՐԵՒՈՅԹ

ԿԼԷՍՆՏ, ՄԱՐԻԱՆ, ԷԼՄԻՐ, ԴՕՐԻՆ ԵՒ ՕՐԳՈՆ

Օրգոն. Ուրախ եմ, որ ամենքդ այստեղ էք
ժողովված: (Մարիանին) Իսկ քեզ, սիրելիս, նուէր
ունիմ տալու. պայմանագիրը պատրաստ է, բայց
թէ ինչ պայմանագիր է, քեզ յայտնի է:

Մարիան. (Ձոխերով Օրգոնի առաջ) Ոհ,
հայրիկ, աղաչում եմ ձեզ, ի սէր Աստուծուն, որը
գիտէ իմ վիշտս. զիմում եմ գթալու ընդունակ
սրտին, մի՛ բռնադատէք ինձ իբրեւ ծնող, թոյլ
տուէք ես իմ կամքով վարվիմ: Ապա թէ ոչ ստիպ-
ված կլինիմ ծննդիս օրը նշովել եւ կեանքի իւրա-
քանչիւր բողոքիս միայն տանջանքներ կրելէ ձեր ան-
բաղդ աղջկան սրտին: Ոհ, եթէ յուսացածիս հակա-
ռակ, դուք ինձ կարգիւէք պատկանել նորան, որին
սիրում եմ, գոնէ ձեր ոտներն ընկած աղաչում եմ,
աղատեցէք ինձ ատելի մարդու կին լինելու տան-
ջանքից: Ձեր ծնողական իրաւունքները գործ դնե-
լով իմ վրաս, մի՛ հասցնէք ինձ յուսահատութեան,
աղաչում եմ ձեզ խնայեցէք, խնայեցէք ինձ:

Օրգոն. (Առանձին, իրան յուզված զգարով)
Քաջացիր, ով սիրա, անպատշաճ է ինձ այսպիսի
թուլութիւնը:

Մարիան. Տախիւֆին փաղաքելու, սիրե-
լու ձեզ ամենեւին արգելք չեմ կարող լինել: Տուէք
նորան ձեր կարողութիւնը, եթէ քիչ է այդ, տուէք
նորան իմ բաժինն եւս, ամենայն սրտով համաձայն
եմ: Բայց գոնէ իմ անձս աղատ թողէք, թոյլ տուէք,
որ երկնքի պարզեւած կեանքիս տխուր մնացորդը
մի վանքի մէջ անցուցանեմ:

Օրգոն. Ախ, լաւ յարմար միջոց է միանձնուհի
դառնալու, երբ հայրը հարսանիք է պատրաստել:
Բաւ է, վերկաց: Որքան աւելի կմերժես, այնքան
աւելի կվշտանաս: Պատրաստվիր բարեբարոյ կին
դառնալու, եւ այդ դատարկ խօսքերով ինձ մի՛ վրդ-
զովեր:

ԴՕՐԻՆ. Ախ, պարոն:

Օրգոն. Լռիր դու: Բացարձակ արգելում եմ
քեզ ձայն հանելու:

ԿԼԷՍՆՏ. Թոյլ տուր ինձ քեզ մի խորհուրդ
տալու...

Օրգոն. Քո խորհուրդներդ միշտ ուշադիր
եմ եղել, նոքա խոհեմ են, խելացի են, սակայն այս
դէպքում ինձ նոքա հարկաւոր չեն. այս պիտի ի-
մանաս:

Էլմիր. Ես լուր եմ խօսք չեմ գտնում թէ
ի՞նչ ասեմ: Զարմացած մնացել եմ թէ ի՞նչ աստի-
ճանի կուրութիւն է տիրել քեզ, որ մոռանում ես
կամ չես կամենում իմանալ թէ ինչիւր արեց այսօր
Տարախֆը:

Օրգոն. Ես հաւատում եմ միայն աչքիս տե-
սածին: Դու կամենում ես անպիտան Դամիսին
պաշտպանել. դու քաշվեցար նորա սուտը բռնելուց,

որ կամենում էր այս խեղճ մարդու գլխին կապել: Եթէ այդպէս լինէր, մի՞թէ դու կկարողանայիր այդքան հանգիստ մնալ. դու բոլորովին ուրիշ կերպով յուզված պիտի լինէիր:

Էլ չմիռ. Մի՞թէ մի անմիտ խոստովանութիւն կարող է ամեն կնոջ չփոթել, եւ մի՞թէ հարկաւոր է անշուշտ բարկանալով եւ հայհոյելով վերաբերվել: Ինձ համար այդպիսի խօսքերը ծիծաղելի են եւ ամենեւին չեմ սիրում աղմուկ հանել: Աւելի սիրում եմ խելքով դործ տեսնել, քան թէ եղունգներով եւ ատամներով զինաւորվել եւ շօշափած պատիւը պաշտպանել: Աստուած աղատէ ինձ այսպիսի իմաստակութենից: Ես ուրիշ միջոց եմ հաւանում: Հաւատաւ ինձ. մի երկու սառն խօսքն աւելի զգաստացնում են անզգոյշ մարդուն:

Օրգօն. Վերջապէս, ես ամեն բան գիտեմ, եւ ամենեւին չեմ կամենում խաբւիւր:

Էլ չմիռ. Զարմանալի է քո յամառութիւնը: Բայց ի՞նչ կասէիր, եթէ անձամբ փորձէիր եւ տեսնէիր, որ մեր ասածը ճշմարտութիւն է:

Օրգօն. Ես տե՞սնեմ:

Էլ չմիռ. Այո:

Օրգօն. Անհաւատալի է:

Էլ չմիռ. Եթէ ես մի հնար գտնեմ, որ դու տեսնես, քո աչքերին պիտի հաւատա՞ս:

Օրգօն. Զուր խօսքեր են:

Էլ չմիռ. Ի՞նչ տեսակ մարդ ես: Ես քեզ չեմ ասում թէ ինձ պիտի հաւատաս: Երեւակայիւր թէ յաջողեցրի նորան միեւնոյն անպատշաճ խօսքերը կրկնել տալու, իսկ դու թագ կացած՝ ամեն քան տես-

նես եւ լսես, այն ժամանակ ի՞նչ կասես այս քո աստուածապաշտ մարդու մասին:

Օրգօն. Այն ժամանակ ես կասէի որ... Ես ոչինչ չէի ասի... որովհետեւ այդ երբէք չէ կարող պատահել:

Էլ չմիռ. Ուրեմն մեղքը քո վզիդ. ես չեմ կամենում զրախօս լինել. ինձ մնում է առանց այլեւայլութեան, խորամանկութեան դիմելով, բոլոր մեր ասածը քեզ յայտնապէս ապացուցանել:

Օրգօն. Շատ լաւ, խօսքիդ տէր եղիր: Տեսնե՞ք քո վարպետութիւնը, թէ ինչպէս պիտի աւսածդ կատարես:

Էլ չմիռ. (Դօրիւնիւ) Կանչիր նորան այստեղ:

Դօրիւն. Նա խորամանկ է, դիւրութեամբ մարդուն հաւատալու չէ:

Էլ չմիռ. Անհոգ կաց. սիրահարված եւ անձնասէր մարդը դիւրութեամբ է խաբւում: Կանչիր նորան այստեղ: (Կրկնակի եւ Մարիակիւն). Իսկ դուք գնացէ՛ք այստեղից:

Ե. ԵՐԵՒՈՅԹ

ԷԼՄԻՐ ԵՒ ՕՐԳՕՆ

Էլ չմիռ. Այդ սեղանը այս կողմը քաշիր եւ մտիր տակը:

Օրգօն. Սեղանի տակ մանե՛մ:

Էլ չմիռ. Այո, անշուշտ է, որ դու թագ կենաս:

Օրգօն. Բայց ի՞նչի սեղանի տակ մանեմ:

Էլ չմիռ. Ո՛հ, տէր Աստուած, թող տեսնե՞ք

ինչ եւմ անուամբ Դու յետոյ կյայտնես կարծիքդ: Դէ՛հ, չուտ արա, քեզ չտեսնեն եւ չլսեն ձայնդ:

Օրգօն. Ճշմարիտ որ զիջողութիւնս մինչեւ յիմարութեան է հասնում, բայց եւ այնպէս պիտի տեսնեմ թէ ինչպէս կտանես այս գործը:

Էլ լմի՛ր. Կտանես ահա ինչ որ կլինի (Օրգօնին, որ արդեւ սեղանի սակ է). Հանգիստ կաց եւ մի՛ վրդովլիր, որքան որ օտարոտի խօսք ու զրոյց անեմ Տարտիւֆի հետ: Ինչ որ ասեմ, ներելի է ինձ, որովհետեւ քեզ այսպէս միայն պիտի համոզեմ: Ես ակամայ քաղցրութեամբ այս սուտ աստուածապաշտի զիմակը պիտի հանեմ: Ես ի հարկէ իր սիրահարական ցանկութիւնները պիտի քաջալերեմ, որ նա ազատօրէն յայտնէ իր յանդուգն մտքերը եւ նորա փափագներին համաձայն պիտի ձեւանամ, եւ կտեսնես թէ նա ինչ աստիճան անմոռութեան պիտի հասնէ: Այն միջոցին, երբ քո առաջ ամեն բան արդէն կպարզվի, դու դուրս եկ եւ աղատիր քո կնոջը այս խաբերայից: Բայց դու ինքդ գիտես, ինչ որ պիտի անես: Ահա դալիս է: Նստիր եւ ամենեւին չերեւիս:

Ե. ԵՐԵՒՈՅԹ

ԷԼԻՄԻՐ, ՏԱՐՏԻՒՖ ԵՒ ՕՐԳՕՆ (սեղանի սակ)

Տարսիւփ. Դօրինն ինձ առայ թէ կամենում էիք ինձ տեսնել:

Էլ լմի՛ր. Այո, գաղանիք ունիմ ձեզ յայտնելու: Բայց նախապէս փակեցէք դուռը եւ ամեն կողմ նաշեցէք, որ ոչ ոք չլսէ մեզ: (Տարսիւփը փակում է դուռը եւ վերադառնում) Ես չեմ կամենում լսել

կամ տեսնել այն խայտառակութիւնն, ինչ որ այստեղ եղաւ. դուք եւս անկասկած: Դամիսն ինձ այն աստիճան վրդովեցրեց ձեր վերաբերմամբ... Դուք անշուշտ նկատեցիք թէ որքան ջանք էի գործ դրում նորան հանդարտեցնելու եւ համոզելու: Իսկ յետոյ երկիւղիցս ու շուարումիցս պատասխան անգամ չէի գտնում: Բայց փառք Աստուծուն, ամեն բան անցաւ եւ գործն աւելի յաջող եղաւ: Իմ ամուսինս ձեզ յարգում է, ուստի ոչինչ կասկած չունի ձեր մասին: Չար լեզուների առաջն առնելու համար նա կամենում է, որ մենք անդադար միասին լինինք: Ուստի ահա ես այժմ առանց ուրիշից քաջվելու, կարողանում եմ այստեղ ձեզ հետ առանձին փակված լինել, եւ բանալ ձեր առաջ իմ ջերմ սիրտս, թէպէտ գուցէ չտապում եմ:

Տարսիւփ. Դժուարանում եմ, տիկին, հասկանալ ձեր խօսակցութիւնը: Փոքր ինչ առաջ դուք ինձ հետ ուրիշ կերպով էիք խօսում:

Էլ լմի՛ր. Ախ, իմ խօսքերիցս արդէն նեղացել էք: Ուրեմն որքան սակաւ էք ճանաչում դուք կանացի սիրտը: Մի՞թէ դուք չգիտէք թէ ինչ է կամենում նա յայտնել, երբ նա այնքան թույլ կերպով է պաշտպանում իրան: Մեր մէջ ամօթխածութիւնը պատերազմում է ցանկական զգացմունքի հետ: Մենք ամեն միջոց եւ արհեստ գործ ենք դնում մեզ տանջող սէրը ծածկելու եւ ակամայ ամօթից երբէք չենք կարող յայտնապէս խոստովանել: Սակայն ճշմարտութիւնը թաղցնել չէ յաջողում, եւ որտի ձգտումը բաւական իմացում է: Բայց ես բաւական ազատօրէն խօսեցի ձեզ հետ առանց ինձա-

յելու կանացի ամօթխածութիւնը: Բայց որովհետեւ խօսքս բերանիցս թռաւ, կասեմ ահա. ի՞նչի ես այնքան սկսեցի Դամիսին համոզել, ի՞նչի կլսէի այնքան հաճոյքով ձեր սրտի խոստովանութիւնը, ի՞նչի կընդունէի այն ամենը ինչպէս որ տեսաք, եթէ այդ սրտի առաջարկութիւնը ինձ հաճելի չլինէր: Եւ երբ աղջկանս հետ ահուսնանալուց աշխատում էի ձեզ յետ կանգնեցնել, ինչ պիտի հասկանայիք այս իմ թախանձանքից, եթէ ոչ, առ ձեզ ունեցած համակրութիւնս եւ ցանկութիւնս, որ ձեր սիրտը անբաժան միայն ինձ պատկանէր ամբողջապէս:

Տարսիւփ. Անկասկած, տիկին, չափազանց քաղցր է սիրելի շրթունքից այդ տեսակ խօսքեր լսել: Ես այդ խօսքերի մեղրը առաջին անգամ եմ ճաշակում կեանքիս մէջ: Ձեզ հաճելի լինելը իմ ծայրագոյն ցանկութիւնս է, ձեզանից սիրված լինելն ինձ համար երջանկութիւն է: Սակայն սիրտս փափագում է ակամայ կասկածանքից ազատ մնալ, ուստի թող տուէք համոզվելու թէ այս խօսքերը հնարագիտութիւն չեն ստիպելու ինձ, որ Մարիանի հետ ամուսնանալուց հրաժարվիմ, եւ եթէ պէտք է ազատորէն խօսեմ ձեզ հետ, ես այն ժամանակ միայն կհաւատամ քաղցր խօսքերիդ, երբ ինձ փոքր ինչ արժանացնելով իմ փափագած ձեր շնորհին, իմ հոգուս մէջ ջերմ հաւատ կհաստատէք ձեր սիրտսուն զգուանքներով:

Էլմիւր. (Հագով նշան է ցայիս ստուռնիւն). Ո՛րքան շտապում էք դուք: Այդ կերպով կարելի է սրտի ամենայն զգացմունքը խրանեցնել: Ո՛րչափ

դժուար էր ինձ յայտնել ձեզ իմ միտքս, իսկ դուք բաւական չէք համարում դեռ եւս այսքանս: Մի՞թէ ձեզ բաւականացնելու համար անշուշտ հարկաւոր է մի շօշափելի փաստ:

Տարսիւփ. Որքան սակաւ է մարդու արժանիքն, այնքան սակաւ է նորա յոյսը: Մարդկային փափագները խօսքերով չեն յագեցնում: Մարդս կասկածով է նայում իրան հասած փառաւոր վիճակին, եւ կամենում է վայելել, ոչ ապա թէ կարողանայ հաւատալ: Ես որ արժանի չեմ համարում ինձ ձեր սէրին, երջանկութիւնս կասկածելի է երեւում ինձ: Ես չեմ կարող հաւատալ, իմ տիկին, մինչեւ որ շօշափելի գրաւականով համոզէք ինձ:

Էլմիւր. Տէր Աստուած, ձեր սէրը կատարեալ բռնակալի պէս է ներգործում. ալեկոծում է արիւնս, մթնեցնում է միտքս, եւ բռնութեամբ է յայտնում իր ցանկութիւնը: Ախ, դժուար է երեւում ձեր ձեռքից ազատվել, շունչ քաշելու ժամանակ չէք կամենում տալ: Մի՞թէ վայել է այդպիսի սաստկութիւն բանեցնել: Ի՞նչն է ստիպում այդչափ շտապով կատարել ցանկութիւնդ, առանց խնայելու դէպի ձեզ զգացած սէրը:

Տարսիւփ. Բայց եթէ դուք բարեհաճ աչքով էք նայում ինձ, հապա ուրեմն ի՞նչի էք մերժում ինձ ապացոյց տալու:

Էլմիւր. Բայց ի՞նչպէս համաձայնեմ ձեր ցանկացածին. չի վշտանայ մի՞թէ երկինքը, որի մասին դուք այնքան յաճախ էք խօսում:

Տարսիւփ. Ոհ, եթէ իմ փափագներին միայն երկինքը պիտի ընդգիմանայ, այդպիսի արգելքը

ինձ համար նշանակութիւն չունի, եւ այդ տեսակ բան պիտի չվրդովէ ձեր սիրտը:

Էջմիւր. Սակայն երկնային դատաստանը, որից մեզ այնչափ երկիւղ են տալիս:

Տարսիւժ. Ես կհեռացնեմ ձեզանից, տիկին, այդ ծիծաղելի երկիւղը: Ես ունիմ այդպիսի կատկածները փարատելու հնար: Իհարկէ կան վաշելչութիւններ, որոնք արգելում է Աստուած, բայց կարելի է մի կերպ յարմարացնել: Մարդս զանազան կարիքներ ունի, եւ այն կարիքների հետ մեր խիղճը յարմարացնելու գիտութիւն ունինք, եւ մի վատ գործողութիւն կարելի է միշտ նպատակի մաքրութեամբ արդարացնել: Այս գաղափարները, տիկին, ես ձեզ կսովորեցնեմ, միայն թէ բոլորովին վստահացէք ինձ, բաւականութիւն տուէք իմ ցանկութեանս եւ ոչինչ երկիւղ մի՛ ունենաք: Ամեն բանի պատասխանատուն ես եմ միայն, բոլոր մեղքը իմ վրիս: (Էջմիւրը խիստ հագուում է) Դուք սաստիկ հազ ունիք, տիկին:

Էջմիւր. Այո, չարաչար տանջում է ինձ:

Տարսիւժ. Ահա ձեզ մի կտոր մատուտակի բոյս, սա օգտաւէտ է:

Էջմիւր. Ոչ, յամառ յարբուխ ունիմ, եւ ոչ մի դեղ չի օգնի ինձ:

Տարսիւժ. Սաստիկ նեղացնում է՞ ձեզ:

Էջմիւր. Այո, անտանելի կերպով:

Տարսիւժ. Ուրեմն վերջապէս համաձայն էք գիջանել: Համոզված պիտի լինիք, որ մեր գաղտնիքը ոչ ոք չի իմանայ: Իսկ չարիքն այն ժամանակ է չարիք համարվում, երբ յայտնի է: Իհարկէ գայ-

թակղութիւն է աշխարհի առաջ մեղանչել, իսկ գաղտնի մեղքը չէ կարելի մեղք համարել:

Էջմիւր. (Կրկին հագեցով եւ սեղանին խփելով) Է՛հ, ի՛նչ անեմ, տեսնում եմ, որ ինձ մնում է գիջանել եւ բոլորովին անձնատուր լինել ձեզ: Ձեզ հետ վիճեմ անկարելի է. այնքան թախանձում էք: Իհարկէ ցաւալի է այդ քայլն անել եւ ակամայ եմ անում, բայց որովհետեւ ստիպում էք ինձ, որովհետեւ չէք կամենում հաւատալ խօսքիս, եւ անշուշտ աւելի համոզիչ ապացոյցներ էք կամենում, ի՛նչ արած, պիտի բաւականութիւն տամ ձեզ: Բայց եթէ այս գործը յանցանք է, աւելի վատ է ինձ բռնադատողի համար. հարկաւ յանցանքն իմն չէ:

Տարսիւժ. Այո, տիկին, ես ձեզ ասացի, որ ամեն բանի պատասխանատուն ես եմ:

Էջմիւր. Բացէք մի փոքր դուռը, նայեցէք խնդրեմ, մի՛ գուցէ ամուսինս այս պատշգամբում լինի:

Տարսիւժ. Ի՛նչ հարկ կայ այդքան մտահոգ լինել նորա մասին: Է՛հ, նա այնքան պարզամիտ է, որ մեր մէջ միայն, նորան կարող ենք գլխից ցանել: Մեր ամեն խօսակցութիւնները նա իր համար փառք է համարում. եւ ես նորան այն աստիճանին եմ հասցրել, որ նա ամեն բան կտեսնէ, եւ ամենեւին չի հաւատայ:

Էջմիւր. Թող այդպէս լինի, բայց եւ այնպէս խնդրում եմ գնացէք մի րոպէ եւ ամեն կողմ մի լաւ նայեցէք:

2. ԵՐԵՒՈՅԹ

ԷԼԱԽԻՐ ԵՒ ՕՐԳՈՆ (դուրս գալով սեղանի սակից)

Օրգոն. Ահա արդարեւ սարսափելի դարչեւի մարդ: Խելքս վրաս չմնաց, եւ այս բոլորն ինձ կատաղեցնում է:

Էլւիւր. Ի՞նչի այդչափ շուտ դուրս եկար. դեռ ժամանակ չէ, դարձեալ միեւնոյն տեղը մտիւր եւ սպասիր վախճանին հաստատ համոզվելու. միմիայն կասկածները համար կարելի չէ այդքան զայրանալ:

Օրգոն. Ոչ, սորանից աւելի զայրալի մարդ զժողովից եւս չէր կարող դուրս գալ:

Էլւիւր. Ախ, Աստուած. պէտք չէ այդպէս դիւրին կերպով հաւատալ, սպասիր, որ հաստատ կերպով համոզվիս: Մի՛ շտապիր. վախճանում եմ թէ մի՛ գուցէ սխալվիս: (Օրգոնին քաղցնում է իր եսեւում):

Է. ԵՐԵՒՈՅԹ

ԷԼԱԽԻՐ, ՕՐԳՈՆ ԵՒ ՏԱՐՏԻՒՖ

Տարսիւփ. (Չեւնեղով Օրգոնին) Ամեն բան, տիկին, նպաստում է իմ երջանկութեանը, իմ աչքովս ամբողջ բնակարանը գննեցի: Ոչ ոք չկայ Հոգիս յափշտակմամբ հիացած է. (մօտենում է Էլւիւրին քաղկասարած նորան գրկելու, Էլւիւրը փաշտում է. Տարսիւփը տեսնում է Օրգոնին):

Օրգոն. (Կանգնեցնելով Տարսիւփին) Հան-

դարովիր: Չափաւորիր սիրահարական եռանդդ: Ահա ձեզ աստուածապաշտ: Լաւ չէ այդքան կրքին ենթարկվել: Ահա ինչ են եղել քո սրբազան խորհուրդներդ: Դու կամենում էին կնոջս եւ աղջկանս միանգամայն դուրել խայտառակութեան անդունդը: Ես երկար ժամանակ կասկած չէի տանում միամտաբար նայելով դործին: Բայց բաւական է. ամեն բան լսեցի եւ տեսայ, աւելին այլեւս ինձ պէտք չէ:

Էլւիւր. (Տարսիւփին) Ուրիշ հնար չունէի. ստիպված էի այսպէս վարվել ձեզ հետ:

Տարսիւփ. (Օրգոնին) Եւ դուք հաւատում է՞ք թէ...

Օրգոն. Թողէք, բաւական է. առանց աղմուկի, Տէրը ձեզ հետ:

Տարսիւփ. Իմ նպատակս...

Օրգոն. Ասացի արդէն՝ թէ ոչինչ չեմ կամենում լսել, այս բոլորիս դուրս գնացէք տանիցս:

Տարսիւփ. Հապա, ի՞նչպէս չէ: Դուք պիտի դուրս գնաք, որ տան տէրի պէս էք խօսում: Տունը ինձ է պատկանում եւ ոչ ձեզ. այդ դուք պիտի գիտենաք: Ես ձեզ ցոյց կտամ, որ իզուր էք զիմում այս սոոր միջոցներին ինձ վիրաւորելու համար, եւ թէ անկարելի է այսպիսի անիրաւութիւնն եւ թէ ես գիտեմ ինչպէս պատժելու է զլըւպարտութիւնը: Ես թոյլ չեմ տայ, որ այս աստիճան վիրաւորէք Աստուծուն, եւ դուք կզղջաք ձեր յանդգնութիւնը, կամենալով ինձ այս տանից դուրս ձգել:

Ը. ԵՐԵՒՈՅԹ

ԿԼՄԻՐ ԵՒ ՕՐԳՕՆ

Էջմիւր. Այս ի՞նչ է նշանակում: Նա ի՞նչ է կամենում ասել:

Օրգոն. Ձգիտեմ ճշմարիտ ի՞նչ պիտի անեմ:

Էջմիւր. Ի՞նչ է նշանակում:

Օրգոն. Սարսափելի բան է: Նա ճշմարիտ է ասում: Լսեցիր ի՞նչ ասաց. այս տունը նորան եմ ընծայել:

Էջմիւր. Ի՞նչպէս թէ ընծայել:

Օրգոն. Այո, այդպէս է: Բայց դեռ աւելի սոսկալին կայ:

Էջմիւր. Ի՞նչ կայ:

Օրգոն. Ամեն բան կիմանաս... Այժմ գնամ շուտ անանեմ, այնտեղ վերեն է արդեօք այն արկղիկը: Ափսոս...

Ե. ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԵՐԵՒՈՅԹ

ԿԼԷԱՆՏ ԵՒ ՕՐԳՕՆ

Կլեանտ. Ո՛ւր ես այդպէս շտապում:

Օրգոն. Ո՛ւր, ես ի՞նչ գիտեմ ուր:

Կլեանտ. Կարծում եմ, վատ չէր լինի, եթէ ամենքս միասին ժողովէինք եւ խորհէինք թէ ինչ անելու է այս գէպքում:

Օրգոն. Իմ արկղիկը ինձ հանգիստ չէ տա-

լիս: Ամեն բանից աւելի նա է ինձ յուսահատեցնում:

Կլեանտ. Ի՞նչ կար այն արկղիկի մէջ:

Օրգոն. Ահա ինչ... այդ արկղը իմ մօտ թողեց մի փախտական բարեկամ, իսկ մէջը թող-
թեր կային... եւ ինձ զգուշացրեց, որ այն թղթե-
րից կախումն ունին նորա կեանքը եւ բոլոր գոյքը:

Կլեանտ. Հապա ի՞նչի տուիր Տարտիւֆին:

Օրգոն. Ի՞նչ մեղքս պահեմ. մի տեսակ ան-
գիտակցութեամբ յայտնեցի նորան, իսկ նա սկսեց
ինձ համոզել, որ արկղը իրան տամ պահելու, կա-
մենալով ինձ ազատել այնքան վտանգաւոր բանից,
որպէսզի խուզարկութեան միջոցին կարողանամ
ամենայն համարձակութեամբ հերքել եւ ստիպւած
չլինիմ խղճահարկելով երդումն անել ճշմարտո-
ւթեան գէմ:

Կլեանտ. Այո, շատ թեթեւամիտ կերպով
ես վարվել. թէ ընծայումն, թէ այս վստահութիւնդ
շատ վշտի պատճառ կարող են դառնալ. եւ երբ այս
մարդը քեզ այդչափ կաշկանդել է, ո՛րչափ անխո-
հեմութիւն է քո կողմից վերջը այդպէս խիստ վար-
վելու: Դու պիտի մի կերպ համբերութեամբ եւ խո-
հեմութեամբ վարվէիր:

Օրգոն. Հապա ինչ գիտէի թէ այս համեստ
խոնարհ արտաքին երեւոյթի տակ այնքան կեղծա-
ւոր շիրտ եւ չար հոգի կլինին: Իսկ ես նորան ըն-
դունեցի երբ բոլորովին աղքատ եւ թափառաշրջիկ
էր... Վերջապէս, երբէք այլ եւս մարդիկներին
հաւատարու չեմ: Սարսափելի կերպով կատեմ այ-
սուհեանեւ նոցա, եւ այդպիսի խաբեւայ աստուա-

ծաղալտների համար սատանայից աւելի վատ կլինիմ:

Կ յ Կ ա ն Տ. Ի՞նչ պէտք է քո զայրոյթը. Դու ոչ մի բանի մէջ չափաւորութիւն չունիս: Դու երբէք ուղիղ դատել չունիս, եւ միշտ ծայրայեղութիւնների մէջ ես ընկնում: Դու արդէն տեսնում ես, որ խաբւած ես եւ այժմ հասկացար, որ մենք իրաւունք ունէինք, երբ քեզ զգուշացնում էինք: Եւ քո սխալն ուղղելու համար, ի՞նչի ես աւելի մեծ սխալ անում, բոլոր աղնիւ մարդիկներին մի անպիտան դաւաճանի հետ խառնում: Արդ եթէ մի անդամը քեզ անիրաւութեամբ խաբւում է, մի՞թէ ամենքն եւս խաբերայ են, եւ մի՞թէ չկայ աշխարհիս մէջ ճշմարիտ աստուածապաշտութիւն: Թող այս անմիտ եզրակացութիւնները, ծայրայեղութիւններն աւելորդ են: Զգուշանալու է անդամին յարգանք տալուց, բայց ճշմարիտ մարդու հետ եւս յանցանք է անարդարաբար վարվել: Իսկ եթէ կամենում ես ծայրայեղութեան մէջ ընկնել, աւելի լաւ է ամենքին լաւ մարդիկ համարել քան թէ չար եւ ապաւ կանված:

Բ. ԵՐԵՒՈՅԹ

ԿԼԷԱՆՏ, ՕՐԳՕՆ ԵՒ ԴԱՄԻՍ

Դ ա մ ի ս. Սա ի՞նչ է, հայրիկ, մի՞թէ այդ ապաշնորհը սպաննալիք է տալիս ձեզ, ձեր ամենայն բարերարութիւնը մոռանալով: Իր զազրալի ամբարտաւանութեամբ ձեր բարութիւնը ձեր դէմ է գործ դնում:

Օ Ր Պ Օ Ն. Այո, սիրելի որդիս: Եւ ես չափաւորաց վշտացած եմ:

Դ ա մ ի ս. Դէ՛հ ես այդ աւազակի ականջները կկտրեմ, միայն թող տուէք ինձ, ես կխեղդեմ այդ անզգամին: Ձեր փոխարէն ես հաշիւս կտեսնեմ նորա հետ: Նորա հողին կհանեմ, կտեսնէք:

Կ յ Կ ա ն Տ. Դու իսկապէս իբրեւ երիտասարդ ես խօսում: Չափաւոր խնդրում եմ քո ջերմ եռանդդ: Ներկայ ժամանակում բռնութեամբ չես կարող գործդ զլուխ բերել:

Գ. ԵՐԵՒՈՅԹ

ԿԼԷԱՆՏ, ՕՐԳՕՆ, ԴԱՄԻՍ, ՏԻԿԻՆ ՊԷՐՆԷԼ, ԷԼՄԻՐ, ՄԱՐԻԱՆ ԵՒ ԴՕՐԻՆ

Տ. Պ Ե Ր Ն Ե Ղ. Սա ի՞նչ է: Սարսափելի բաներ եմ լսում այստեղ:

Օ Ր Պ Օ Ն. Այո, այդպէս է. ես ինքս ականատես եղայ: Ահա իմ բարեկամութեան վարձատրութիւնը: Թշուառ աղքատ մարդուն խնամատար լինեմ իբրեւ եղբոր, տուն տեղ ապրուստ տամ, ամեն օր ընծաներով լցնեմ նորան, հարազատ դուստրս եւ ամբողջ հարստութիւնս տամ նորան. իսկ նա, իբրեւ անաղնիւ, իբրեւ մի աւազակ, ամենակեղտոտ մտքով կնոջս գայթակղեցնել է աշխատում: Եւ դեռ չբաւականացած իր ստոր փորձերով, սպառնալիքներ է տալիս, իմ բարերարութիւնների փոխարէն, եւ կամենում է ինձ կործանել, իմ անմիտ բարութեամբ՝ նորան տուած իրաւունքներից օգուտ քաղելով, եւ ինձ դուրս անել իմ աներից եւ գլորել:

ինձ նոյն թշուառութեան մէջ, որից եւ նորան հանեցի:

Դ օ ր ի ն. Խեղճ ողորմելի:

Տ. Պ ե ռ ն ե շ. Ոհ, չեմ կարողանում հաւատալ, որ նա այդքան դարչելի կերպով վարվել կարողանար:

Օ ռ զ օ ն. Ի՞նչ:

Տ. Պ ե ռ ն ե շ. Գիտես — բարի, աստուածապաշտ մարդիկ նախանձ են չարութեամբ միշտ:

Օ ռ զ օ ն. Ի՞նչ էք կամենում գործնով ասել, մայր իմ, չեմ հասկանում:

Տ. Պ ե ռ ն ե շ. Այն, որ քո տանը օտարոտի կեանք են վարում, եւ ամենքին յայտնի է թէ այս տան մէջ ո՛րքան ատելութեամբ են վարվում Տարտիւֆի հետ:

Օ ռ զ օ ն. Ի՞նչ գործ ունի նախանձը այն բանի հետ, ինչ որ ձեզ ասում եմ:

Տ. Պ ե ռ ն ե շ. Հարիւր անգամ եւ քեզ ասած եմ դեռ մանկութեանդ ժամանակից, թէ առաքինութիւնը աշխարհիս մէջ միշտ հալածված է. նախանձոտ մարդիկը կմեռնեն, իսկ նախանձը՝ ոչ երբէք:

Օ ռ զ օ ն. Բայց ի՞նչ յարաբերութիւն ունին ձեր խօսքերը այսօր պատահած գործի հետ:

Տ. Պ ե ռ ն ե շ. Քեզ հարիւրաւոր ատասպելներ ասած կլինին նորա մասին:

Օ ռ զ օ ն. Ձեզ ասացի, որ ես ինքս աչքովս տեսայ ամեն բան:

Տ. Պ ե ռ ն ե շ. Այո, ատող մարդիկների չարախօսութիւնը սահման չունի:

Օ ռ զ օ ն. Ա՛խ, մայր իմ, դուք ինձ կատա-

ղեցնում էք. ես ձեզ ասում եմ, որ ես ինքս իմ աչքովս տեսայ նորա դարչելի վարմունքը:

Տ. Պ ե ռ ն ե շ. Մարդկային լեզուները թունաւոր են, եւ այս աշխարհի մէջ ոչինչ չէ կարող պաշտպանվել նոյնա գէմ:

Օ ռ զ օ ն. Շատ զարմանալի բան է դուքս գալիս. ես ասում եմ, թէ ես ինքս տեսայ. լսում էք, ահա այս իմ աչքերովս եւ ինքս ամեն բան տեսայ: Մի՞թէ կամենում էք ականջներումդ փող փչեմ եւ չորս մարդու տեղ գոչեմ, որ ամեն բան ես ինքս տեսայ:

Տ. Պ ե ռ ն ե շ. Տէր Աստուած, չատ անգամ արտաքինը մեզ խարում է: Եւ չէ կարելի միշտ դատել այնպէս, ինչպէս որ արտաքուստ երեւում է:

Օ ռ զ օ ն. Համբերութիւնս հատաւ:

Տ. Պ ե ռ ն ե շ. Մարդիկ սովոր են սխալ կասկածներ ենթադրել, եւ շատ անգամ բարին չար են համարում:

Օ ռ զ օ ն. Իհարկէ, ես մարդասիրական մի հոգատարութիւն պիտի համարէի կնոջս գրկելու նորա ցանկութիւնը...

Տ. Պ ե ռ ն ե շ. Իհարկէ մի մարդուն մեղադրելու համար պէտք է ստույգ պատճառներ ունենաս: Դու պիտի սպասէիր, բոլորովին հաստատ իմանայիր գործը:

Օ ռ զ օ ն. Տէր Աստուած, աւելի հաստատ իմանալու՝ Ուրեմն, սիրելի մայր իմ, ես պիտի սպասէի, որ իմ աչքիս առաջ նա... ներողութիւն, դուք արդէն անմիտ բան պիտի ասել տայիք:

Տ. Պ ե ռ ն ե շ. Իսկ ես, նորա մաքուր հոգին

Էւ բարեպաշտութիւնը ճանաչելով, մտածել անգամ չեմ կամենում, որ նա ձեր ենթադրած խայտառակութիւնը գործէր:

Օրգօն. Եթէ դուք իմ մայր չլինէիք, չգիտեմ ինչ կասէի. այնքան զայրանում եմ:

Դօրիկ. (Օրգօնին) Այս աշխարհի արդար հատուցումն է, պարոն. դուք մեզ չէիք հաւատում, այժմ ձեր ասածին չեն հաւատում:

Կլեաւս. Մենք դատարկարանութեամբ ժամանակ ենք կորցնում փոխանակ մի ելք գտնելու: Այս անամօթի մասին պէտք չէ անհոգ մնալ:

Դաւիթ. Մի՞թէ այն աստիճանի ստորութեան կհասնէ:

Էլզիբ. Ինչ թուում է թէ նա այդքան չի յանդգնի: Նորա ասերախտութիւնը չափազանց նկատելի կլինի:

Կլեաւս. (Օրգօնին) Պէտք չէ թոյլ տալ. նա իր ձեռին միջոցներ ունի քո դէմ յաջողութեամբ ներգործելու: Երբեմն ամենաչնչին բաներ մարդութշուառութեան պատճառ են դառնում: Եւ ես կրկնում եմ. այնքան իրաւունքներ նորան տալուց յետոյ, այդ աստիճան պէտք չէր նորան գրգռել:

Օրգօն. Այդ ճշմարիտ է, բայց ի՞նչ արած: Այդ դաւաճանի անարդութիւնն ինձ այն աստիճան զայրացրեց, որ գլուխս կորցրի:

Կլեաւս. Ցանկալի էր, որ ձեր երկուսի մէջ մի կերպ հաշտվելու հնար գտնուէր:

Էլզիբ. Ախ, եթէ ես խմանայի, թէ նա իր ձեռին այգալիսի մի դէնք ունի, ես այսքան խռովութեան պատճառ չէի տալ: Եւ...

Օրգօն. (Դօրիկին, տեսնելով Լօյալին ներս մտնելիս) Ո՞վ է նորից, մի խնայիր: Ես բոլորովին անկարող եմ այսօր հիւրեր ընդունելու:

Գ. ԵՐԵՒԱՅԹ

ԿԼԷԱՆՏ, ՕՐԳՕՆ, ԴԱՄԻՍ, ՊԷՐՆԷԼ, ԷԼԻԶԲ, ՄԱՐԻԱՆ, ԴՕՐԻՆ ԵՒ ԼՕՅԱԼ

Լօյալ. (Դօրիկին քսեսաքեմի խորհում) Ողջոյն ձեզ, սիրելի քոյրիկ. յայտնեցէք խնդրում եմ, որ ես կամենում եմ պարոնի հետ խօսել:

Դօրիկ. Նա միայնակ չէ, եւ հազիւ թէ նա այժմ կարողանայ ձեզ տեսնել:

Լօյալ. Նորանից ամենեւին ժամանակ խլելու չեմ: Իմ այցելութեանս պատճառը կարծեմ նորան անհաճելի չի լինի: Ես եկել եմ մի գործի համար, որից նա բաւական գոհ կլինի:

Դօրիկ. Դուք ո՞վ էք:

Լօյալ. Ասացէք միայն իրան, որ Տարախիֆն է ուղարկել ինձ նորա մօտ:

Դօրիկ. (Օրգօնին) Մի անձանօթ մարդ Տարախիֆի կողմից եկել է մի գործի համար, որից ասում է շատ գոհ կլինիք:

Կլեաւս. (Օրգօնին). Պէտք է տեսնես թէ սա ինչ մարդ է, եւ թէ ինչ է կամենում:

Օրգօն. Երեւի մեզ հաշտեցնելու համար է եկել: Հապա ինչ կարող եմ նորան ասել:

Կլեաւս. Քո զայրոյթը ամենեւին պիտի ցոյց չտաս: Եւ եթէ հաշտութեան մասին խօսէ, լսիր նորան:

Լօյալ. (Օրգոնիկն) Ողջոյն ձեզ, պարոն...
Աստուած թող կործանէ ձեզ վնասել կամեցողին
եւ մաղթում եմ ձեզ ամենայն յաջողութիւն:

Օրգոն. (Կրկանելով ցած ձայնով). Այս սի-
րալիր ներածութիւնը իմ առածին համեմատ է եւ
հաշտութիւն կամենալու նշան է:

Լօյալ. Ձեր բոլոր գերզատանն ինձ համար
միշտ յարգելի էր, եւ ես ձեր պատուական հօր խո-
նար՝ ծառայ էի:

Օրգոն. Ներեցէք, պարոն, ամաչում եմ ճշ-
մարիտ, որ ձեր դէմքը անծանօթ է ինձ եւ ոչ ձեր
անունը գիտեմ:

Լօյալ. Ես նորմանդացի եմ, Լօյալ է անունս,
դատական կարգադրիչ: Քառասուն տարի է արդէն,
որ բարեխղճաբար եւ պատուով վարում եմ այս
պաշտօնը, ճնայելով նախանձօղներին: Եւ այժմ եկած
եմ, պարոն, դատարանի կարգադրութիւնը ձեզ
յայտնելու:

Օրգոն. Ի՞նչ: Դուք եկել էք այստեղ...

Լօյալ. Մի՛ բարկանաք, խնդրում եմ: Ես
դատարանի անօրէնութիւնը սխալ կատարեմ: Պա-
տուիրված է միայն, որ դուք իսկոյն ընտանիքիդ
հետ թողնէք այս տունը եւ դուք տանէք այստե-
ղից ձեր գոյքը անյապաղ, առանց յետաձգելու:

Օրգոն. Ես այս տունը թողնեմ:

Լօյալ. Այո, դուք գիտէք արդէն, որ այս
տունը այժմ պ. Տարտիւֆին է պատկանում: Այսու-
հետեւ ձեր կալուածների տէրը եւ անօրէնը նա է
պայմանագրի զօրութեամբ, որը մօտ է. պայմանա-
գիրը օրինաւոր է. մի խօսք չէ կարելի ասել:

Դաւիթ. (Լօյալին) Ձարմանում եմ ես ձեր
յանդգնութեան վրա:

Լօյալ. (Դաւիթին) Ձեզ հետ գործ հունիմ,
պարոն, (յոյց տալով Օրգոնիկն) այլ ուղղակի նորա
հետ. նա հասկացող է եւ բարեբարոյ եւ գիտեցալով
ազնիւ մարդու պարտքը, ամենեւին չի հակառակի
արդարադատութեան:

Օրգոն. Սակայն...

Լօյալ. Այո, ես համոզված եմ, որ մի մի-
լիօնի համար դուք ինձ չէք ընդգիմանայ եւ իբրեւ
ազնիւ քաղաքացի դուք ինձ թոյլ կտաք, որ օրէն-
քի հրամանը ի կատար ածեմ:

Դաւիթ. Ձգոյ՜ եղէք, պ. դատական կար-
գադրիչ, որ գաւազանաշարժութեան հետ չճանօ-
թանաք այստեղ:

Լօյալ. (Օրգոնիկն) Թող ձեր որդին հեռանայ,
ապա թէ ոչ թէ եւ ցաւելով, ստիպված կլինիմ ար-
ձանագրութիւն կազմել:

Դօրին. (Առանձին) Այս օրինապահ պարոնը
բաւական ապօրինի է երեւում:

Լօյալ. Ես ամեն լաւ մարդիկների հետ մեղմ
եմ վարվում: Ես գիտեմք յանձն առայ ձեր գործը
ձեր պատուի եւ յարմարութեան համար: Եթէ իմ
տեղս մի ուրիշը նշանակվէր, որ ձեզ իմ չափ չէ
յարգում, կարող էր խտտութեամբ վարվել ձեզ հետ:

Օրգոն. Մորանից աւելի վատ ի՞նչ պիտի
լինէր, ամբողջ մի ընտանիք արտաքսում էք սե-
փական տանից:

Լօյալ. Ժամանակ կտամ ձեզ. հրամանի կա-
տարումն մինչեւ վաղը կյետաձգեմ: Միայն թէ ես

գիշերը կգամ այստեղ անցուցանելու մի տաս կըտ-
րիճների հետ, առանց ձայն եւ աղմուկ հանելու: Եւ
միայն ձեւի համար պէտք կլինի, ներեցէք, պառ-
կելուց առաջ ինձ բերել ձեր դռների բանալիները:
Ես կհոգամ, որ դուք անհանգիստ չլինիք, եւ ոչ-
ինչ անյարմար բան թոյլ չեմ տայ: Իսկ վաղ առա-
ւօտեան ամեն բան պիտի դուրս տանէք այստեղից-
իմ մարդիկ եւս կօգնեն ձեզ: Նոքա արի են, տու-
նը շուտ կգատարկեն: Կյուսամ, որ ինձանից աւելի
գլխօղ զժուար թէ գտնէիք: Եւ որովհետեւ այսչափ
մարդասիրութեամբ եմ վարվում ձեզ հետ, խնդրում
եմ պատուիրեցէք, որ ոչ ոք արգելք չլինի ինձ իմ
ստացած պատուէրը կատարելու:

Օրգօն. (Կրկանելով) Իմ վերջին հարիւր ուս-
կին ամենայն ուրախութեամբ կտայի, եթէ այս-
բիթամիտը ամենախիստ հարուածների համը առնէր:

Կրկան. Թող գործը չփչացնենք:

Դսմիւ. Սորա յանդգնութիւնն այնչափ
վրդովեցուցիչ է, որ չեմ կարողանում ինձ զսպել-
ձեռս սաստիկ քոր է գալիս:

Դօրիւ. (Լօյալիւ) Պ. Լօյալ, կարծեմ ձեր
մէջքը կամենում է հարուածներ ուտել:

Լօյալ. Յկրկին տեսութիւն: Թող Աստուած
պահէ ձեզ ամենքիդ:

Օրգօն. Եւ թող կործանէ քեզ եւ քեզ ու-
ղարկօղին:

Ե. ԵՐԵՒՈՅԹ

ԿԼԷԱՆՏ, ՕՐԳՕՆ, ԴՍՄԻՍ, ՏԻԿ. ՊԷՐՆԷԼ, ԷԼ-
ՄԻՐ, ՄԱՐԻԱՆ ԵՒ ԴՕՐԻՆ

Օրգօն. Հապա, մայրիկ, տեսնում էք, որ ես
ձյմարիտ էի խօսում: Մնացածը կարող էք հասկա-
նալ նորա այս սխրագործութենից, համոզվեցաք
արդե՞օք վերջապէս թէ նա դաւաճան է:

Տ. Պերնէլ. Ես այնպէս զարմացած եմ, որ
կարծես ամպերից եմ ընկել:

Դօրիւ. (Օրգօնին). Դուք զուր էք գան-
գատում, զուր էք անիծում խեղճ Տարտիւֆլին: Նո-
րա աստուածապաշտութիւնը սորանով աւելի ա-
պացուցվեցաւ: Նա շատ լաւ ցոյց տուեց իր սէրն
առ իր բարեկամը: Նա գիտէ, որ շատ անգամ հա-
րըստութիւնը մարդիկներին փչացնում է, ուստի
մարդասիրութեամբ նա կամենում է հեռացնել ձե-
զանից այն ամենն, ինչ որ ձեր փրկութեանը կա-
րող էր արգելք լինել:

Օրգօն. Դու լոբի, քեզ անդադար այս մի-
եւնոյն բառ պիտի կրկնովի:

Կրկան. (Օրգօնին) Մի տեսնենք թէ ինչ
պիտի անենք արդե՞օք:

Էլմիր. Այս ապերախտ մարդու անդամու-
թիւնը պէտք է հրապարակ հանէք: Այս կոչնչացնէ
պայմանագրի զօրութիւնը, եւ նորա անազնուու-
թիւնը չափազանց կվշտացնէ ամենքին եւ այնու-
հետեւ զժուար թէ նա կարողանայ յաջողեցնել իր
գործը:

Զ. ԵՐԵՒՈՅԹ

ԿԼԷԱՆՏ, ՕՐԳՕՆ, ԴԱՄԻԱ, Տ. ՊԷՐՆԷԼ, ԷԼ-ՄԻՐ, ՄԱՐԻԱՆ ԵՒ ԴՕՐԻՆ

Վաղեր. Յաւում եմ, պարոն, որ ձեզ պիտի վշտացնեմ: Բայց ինձ ստիպում է այդ անել մօտաւ լուտ վտանգը: Մտերիմ բարեկամս, որին յայտնի է իմ յարգանքը առ ձեզ, հնարագիտութեամբ խնացել է մի գաղտնիք եւ հաղորդեց ինձ, որ ձեզ պէտք է անյապաղ փախչել: Ձեզ երկար խաբօղ սրիկան յաջողած է ներկայանալ իշխանին. մատնութիւններ է արած ձեր դէմ եւ ներկայացրել է պետական յանցաւորի մի արկղիկ թղթեր, յայտնելով թէ դուք բարեկամ էիք նորա հետ, եւ պահում էիք յանցաւոր գաղտնիքը: Չգիտեմ ձեր վրա բարդած յանցանքի մանրամասնութիւնը, բայց հրամանն արդէն արձակված է ձեզ լսնելու եւ մատնիչն ինքն պիտի ընկերակից լինի նորան, ով որ գալիս է ձեզ կալանաւորելու:

Կշեան. Ահա ի՛նչ միջոցների է դիմում այն դաւաճանը քո հարստութիւնը քեզանից խլելու եւ տէր դառնալու:

Օրգոն. Այժմ տեսնում եմ, որ մարդը ամենաազարգացածն է:

Վաղեր. Փոքր ինչ ուշանալն եւս կարող է ձեզ համար վտանգաւոր լինել: Ձեզ տանելու համար իմ կողքս սպասում է դրան առաջ... Այս եւս ահա ձեզ հաղար ոսկի: Շուտ, առանց ժամանակ կորցնելու: Հարուածը սարսափելի է, որից

պէտք է ազատվել փախուստով: Յանկանում եմ հասցնել ձեզ մի ապահով տեղ եւ կռուելիցեմ ձեզ, մինչեւ որ կազատէ ձեզ փախուստը:

Օրգոն. Ոհ, որքան պարտական եմ մնում ձեզ ձեր այս հոգների համար: Իմ չնորհակալութիւնս յայտնելու համար ուրիշ ժամանակ է հարկաւոր: Խնդրում եմ Աստուծուց ինձ յաջողութիւն պարգևէ, որ կարողանամ այս վեհանձն օգնութեան փոխարէնը հատուցանելու: Մնացէք բարով, հոգացէք ամեն բան:

Կշեան. Դու շտապիր, եղբայր իմ, մինք կաշխատենք ամեն բան հոգալ, ինչ որ պէտք է:

Է. ԵՐԵՒՈՅԹ

ԿԼԷԱՆՏ, ՕՐԳՕՆ, ԴԱՄԻԱ, Տ. ՊԷՐՆԷԼ, ԷԼ-ՄԻՐ, ՄԱՐԻԱՆ, ԴՕՐԻՆ, ՎԱԼԷՐ, ՏԱՐՏԻԻՖ ԵՒ ՈՍՏԻԱՆԱՊԵՏ

Տարսիւֆ. (Կանգնեցնելով Օրգոնին). Հանգարտ, պարոն, հանգարտ, մի՛ այդչափ շտապէք: Շատ հեռու պիտի չգնաք ձեր օթեւանը գտնելու. ահա իշխանի հրամանը ձեզ իսկոյն բանտ ուղարկելու:

Օրգոն. Նենգամիտ դաւաճան, այս վերջին հարուած էիր պահել ինձ համար: Այս հարուածով ես, աւագակ, ինձ ճանապարհ դնում: Այո, քո ահարկ արարքների արժանապէս պատկեցիր:

Տարսիւֆ. Ձեր հայեցանքները չեն կարող ինձ վիրաւորել: Ես սովորած եմ ամեն բան տանել Աստուծու համար:

Կ չ ե ա ն Տ. Ո՛րքան վեհանձն է. պէտք է արդարեւ զարմանալ:

Դ ա մ ի ս. Այս անօրէնը վիրաւորում է անզաղար Աստուծուն:

Տ ա ռ Տ ի լ փ. Ձեր բոլոր վիրաւորանքներն ինձ չեն կարող վշտացնել: Ես ցանկանում եմ միայն իմ պարտքս կատարել:

Մ ա ռ ի ս ն. Ձեր այս պարտքը շատ փառաւոր է, եւ ձեր այս պաշտօնը շատ ազնիւ է...

Տ ա ռ Տ ի լ փ. Ամեն մի պաշտօն փառաւոր է, երբ դնում է նորան մեր վրա կառավարութիւնը:

Օ Ր զ Օ ն. Բայց, ապերախտ, դու մոռացել ես, որ ես իմ մարդասէր ձեռքը մեկնեցի քեզ թշուառութենիցդ ազատելու:

Տ ա ռ Տ ի լ փ. Այո, ես գիտեմ թէ ինչ օգնութիւն եմ ստացել ձեզանից, բայց իշխանի շահերն իմ առաջին պարտքս են: Այս սրբազան պարտքիս արդար զգացումն մեռցնում է իմ սրտիս մէջ ամեն երախտագիտութիւն եւ այս նուիրական պարտքս կատարելու համար, ես կզոհեմ բարեկամիս, կնոջս, ծնողներին եւ նոյն իսկ իմ անձս:

Է չ լ ի Ր. Խաբդախ կեղծաւոր:

Դ օ Ր ի ն. Նա գիտէ դաւաճանի ձեւով ամենայն նուիրական բանից իր համար գեղեցիկ դիմակ չինել:

Կ չ ե ա ն Տ. Եթէ ձեր ասածով չափազանց պարտաճանաչ էք, հապա ի՞նչպէս բան է, որ ձեր պարտաճանաչութիւնն յայտնվեցաւ այն ժամանակ, երբ Օրգօնն իր աչքով տեսաւ ձեզ՝ նորա կնոջից ձեր յանդուգն պահանջներ անելիս, եւ դուք միան աչք

ժամանակ դիմեցիք մատնութեան, երբ նորս պատիւը ստիպեց իրան ձեզ դուրս հանելու: Ես ոչինչ չեմ ասում ձեզ թէ ինչ ճարպիկութեամբ նորա ամբողջ հարստութեան տէր դարձաք: Սակայն քանի որ դուք նորան այսօր իբրեւ յանցաւորին էք դատաւարում, հապա ի՞նչի էք համաձայնում նորանից ողորմութիւն ընդունել:

Տ ա ռ Տ ի լ փ. (Ուսիկանին) Ազատեցէք ինձ այս դատարկաբանութենից, եւ խնդրում եմ ձեզ տրված հրամանը կատարել:

Ո ս Տ ի կ ա ն. Այո, բաւական է, ինչ որ թոյլ տուի Շատ ի դէպ ինձ յիշեցրէք: Ուստի ինձ տրված հրամանը կատարելու համար, հաճեցէք անցապաղ գալ ինձ հետ բանտ, որտեղ պատրաստ է ձեր բնակարանը:

Տ ա ռ Տ ի լ փ. Բա՞նտ: Ես:

Ո ս Տ ի կ ա ն. Այո, դուք:

Տ ա ռ Տ ի լ փ. Բայց ի՞նչի ես բանտ պիտի մտնեմ:

Ո ս Տ ի կ ա ն. Ես պարտական չեմ ձեզ բացատրութիւն տալու: (Օրգօնին) Հանգստացէք, պարոն, այսքան վշտից յետոյ: Մենք ապրում ենք այնպիսի իշխանի օրով, որը թշնամի է ամենայն խաղախութեան, որի աչքերը տեսնում են մարդկային սրտերը եւ որին անիրաւ կեղծաւորները չեն կարող խաբել: Մեր իշխանն այդպիսի մարդիկների վերաբերմամբ շատ խիստ է: Բայց ազնիւ մարդիկ միշտ կգտնեն նորա հովանաւորութիւնն եւ պաշտպանութիւնը, բարձրանալով եւ փառաւորվելով: Թէպէտ Տաբուիֆը նենդամիտ խորհրդով ձեզ թակարդ էր

լարել, սակայն, ձեզ մասնելով, ինքն ընկաւ մէջը՝
Նա յայտնի է զանազան ստորութիւններով եւ խա-
ղախութիւններով եւ այժմ ապացուցված է, որ նա
ինքնակոչ ոմն է, թափառաշրջիկ կեղծանուն կրօղ,
եւ ամենատեսակ մութ գործերի եւ խաբէրայու-
թիւնների հեղինակ: Մեր իշխանը ճանաչել է այս
խաբէրային առանց դժուարութեան եւ նորան ու-
ղարկեց այստեղ ինձ հետ նորա համար միայն, որ
խմացվի թէ որ աստիճան ստոր է սա: Վերջապէս
յայտնում եմ ձեզ, որ այն պայմանագիրը, որով կա-
մենում էիք ձեր բոլոր հարստութիւնն այս խաբե-
րային ընծայել, իշխանը չէ ընդունում, իսկ ձեզ
յայտնել պատուիրեց ինձ, որ բոլորովին ներում է
չնորհում, ձեր գաղտնի յանցանքի համար ձեր նախ-
կին հաւատարմութեան փոխարէն, եւ թէ իշխանն
երբէք չէ մոռանում մարդու արժանիքը, եւ չարը
մոռանալով, երբէք բարիք չէ մոռանում:

Օրգօն. Ուրեմն փառք քեզ, Աստուած:

Տ. Պէրնէ, Այժմ ես նոր կենդանացայ:

Էշմիր. Ի՞նչ բարեբաղդութիւն է:

Մարիսն. Ո՞վ կարող էր սպասել:

Օրգօն. (Տարսիւփին, որին տանում է ու-
սիկանը) Ուրեմն ահա քո վարձը, դաւաճան:

Ը. ԵՐԵՒԱՅԹ

ԿԼԷԱՆՏ, ՕՐԳՕՆ, ԳԱՄԻՍ, Տ. ՊԵՐՆԷԼ, ԷԼ-
ՄԻՐ, ՄԱՐԻԱՆ, ԳՕՐԻՆ, ՎԱԼԷՐ

Կլէանտ. Բաւական է, սիրելի բարեկամ,
պէտք չէ ընկածի վրա ձեռք բարձրացնել, թող իր

անբաղդ վիճակին ենթարկվի այս թշուառը: Թող
իր խիղճը իրան տանջէ: Մաղթենք, որ Աստուած
ուղղութիւն չնորհէ սորան եւ ատել տայ իր յան-
ցանքը եւ մեղմացնէ սորա վերաբերմամբ իշխանի
արդարադատ սիրտը: Իսկ դու շտապիր իշխանի մօտ
եւ ծնկաչոք յայտնիր քո գոհունակութիւնն այսչափ
ողորմած անօրէնութեան եւ ներման համար:

Օրգօն. Այո, լաւ ես ասում, գնամ նորա
ոտներն ընկնեմ, չնորհակալութիւնս յայտնելով, նո-
րա սրտի այս վեհանձնութեան համար: Եւ այս ա-
ռաջին պարտքս կատարելուց յետոյ, պէտք է միւս
նուիրական պարտքս կատարեմ. քաղցր պսակով
օրհնեմ Վալէրի վառ, անկեղծ եւ վեհանձն սէրը:

ՎԵՐՁ

ԽՈՐԷՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍՏԵՓԱՆԷԻ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

ՏՊԱՆՈՒ ԵՆ.

1. «Հայկական Աշխարհ» ամսագիր 1865 թ. մինչև 1871 թ. եւ 1874 թ. մինչև 1878 թ.:
2. «Արարատ» ամսագրի խմբագրութիւն 1879 եւ 1889 թ. Ս. Էջմիածնում:
3. «Մանկավարժանոց» մանկավարժական ամսագիր 1884 թ. մինչև 1886 թ.:
4. Համակերօնական պրօգրամներ-ծրագրեր (առաջին փորձ) աշակերտական կանոններով եւ դաստիարակների հրահանգներով, հայոց հոգ. ծխական եւ միջնակարգ դպրոցների համար. 1883 թ.:
- Գինն է 50 կ.:
5. Մի կողով կրակ, մանկական թատրօնական հատուած: 1885 թ.:
- Գինն է 20 կ.:
6. Ղրիմի Ս. Խաչ վանք, 1891 թ.:
- Գինն է 20 կ.:
7. Լինհարդ եւ Գէրարուդ, մեծ մանկավարժ Պէտապօցցիի պատուով թարգմանութիւն: 1882 թ. Կ. Պօլիս:
- Գինն է 30 կ.:
8. Լ. Տօլստօի Կրէյցէրեան Սօնատ, թարգմ. 1893 թ. Կ. Պօլիս:
- Գինն է (1 ֆր.). 40 կ.:
9. Ինչպէս պէտք է ապրել բաղադրութիւն համար (Սմայլսից): Ս. Էջմիածին: 1894 թ.:
- Գինն է 20 կ.:
10. Մովսէս Խորենացու Հայոց պատմութիւն, աշխարհաբար, բարեփոխած, սրբազրկած Բ. տպագրութիւն: Պետերբուրգ: 1897 թ.:
- Գինն է 1 ռ. 50 կ.:
11. Տարախֆ, Մօլիէրի կատակախոյ, թարգ. 1898 թ. Բագու:
- Գինն է 50 կ.:

լար
նա
դա
ինք
եւ
թա
խա
դա
խա
յա
մե
բա
յա
չս
կին
եր
մո

սիկ

կ.

պէ

ԽՈՐԷՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍՏԵՓԱՆԷԻ

ՉՏՊՎԱԾ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

12. Ընդհանուր Պատմութիւն, Հին դար, Ս. Էջմիածնի Գէորգեան ձեռարանում գտնաւորւած, (Շուրջինից):

13. Ընդհանուր պատմութիւն, Միջին դար, Գ. ձեռարանում գտնաւորւած (Շուրջինից):

14. Ռուսիայի պատմութիւն (Իւօլայսկուց):

15. Տրամարանութեան համառօտ ձեռնարկ, Գ. ձեռարանում գտնաւորւած:

16. Մանկավարժական Կազմողիք (Հրահանգիչ կրթական յօդուածներ):

17. Լեւոն Առաջին, ողբախաղ-դրամա, նոր սրբադրված:

18. Մանկավարժական յիշատակարան (Մի տաւրիւկէս եւբօպական գպրոցների մէջ):

19. Մեր գործածած արարատեան կամ արեւելեան աշխարհարար լեզուի հոլովմունք, խոնարհմունք, հոլովառու եւ հոլովիօղ նախադրութիւններ եւ քանի մի ընդհանուր կանոններ:

20. Մանկավարժութիւն Դաղէի, թարգմանութիւն:

21. Բեմքատարութեան հրահանգ, Ս. Էջմիածնի Գ. ձեռարանում գտնաւորւած:

ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆՎԱԾ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

22. Երկու եպիսկոպոս եւ երկու քահանայ:

23. Փառաւոր Բիւզանդի հայոց պատմութիւն, աշխարհարար թարգմանութիւն:

2292

2013

